

Een blik op het naoorlogs ras-discours in Nederland geplaatst
binnen krantenberichtgeving over Olympische sprintfinales
(1948-2008)

Radboud Universiteit
Masterscriptie Actuele Geschiedenis
Harm van Grunsven
S4360036

Onder begeleiding van Dr. G.A. (Geertje) Mak
10-10-2016

Inhoud

Voorwoord	3
Hoofdstuk 1: Inleiding	4
Historiografische inkadering	4
Over ras en lichamelijkeheid.....	7
Over ras en de media	8
Vraagstelling: de casus sprint en de media.....	9
Hoofdstuk 2: Methode en bronnen	10
Raciale stereotyperingen in sport en de media en de methodiek van inhoudsanalyses	10
De problematische methodiek van inhoudsanalyses	12
Het gebruik van ‘Grounded theory’ om de betekenis van ras te achterhalen.....	14
Materiaal en methode	15
Voorbeeldanalyse: De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1948 in Londen.....	18
Hoofdstuk drie: van huidskleur naar erfelijkheid	22
1948-1972: De periode van openlijk spreken over raciaal verschil en het stereotyperen van de ‘zwarte Amerikaan’	22
De jaren tachtig: het vermijden van raciaal verschil in de vorm van huidskleur	27
1996-2008: de metonymische verschuiving	28
Conclusie	30
Nawoord:	32
Literatuur.....	33
Krantenartikelen hoofdstuk drie.....	36
Bijlage	38
De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 1948 in Londen.....	38
De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1960 in Rome.....	40
De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 1960 in Rome	43
De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1972 in München	45
De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 1968 in Mexico-Stad	48
De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1984 in Los Angeles	50
De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 1984 in Los Angeles.....	53
De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1996 in Atlanta	55
De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 1996 in Atlanta	58
De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 2008 in Peking	60

De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 2008 in Peking.....	63
Bijlage artikelen.....	65
Case-artikelen:.....	65
Bijlage 1: 1948	67
Bijlage 2: 1960	69
Bijlage 3: 1968 en 1972.....	70
Bijlage 4: 1984	71
Bijlage 5: 1996	73
Bijlage 6: 2008	74

Voorwoord

In 2015 won de Nederlandse Dafne Schippers de tweehonderd meter sprint op het wereldkampioenschap in Beijing. In de media werd veel gesproken en geschreven over deze ‘bijzondere’ prestatie omdat het geheel tegen de verwachting was dat een ‘blanke sportvrouw uit het nietige atletiekland Nederland de Jamaicaanse concurrentie versloeg. Over deze Jamaicaanse concurrenten meldde Het *NRC Handelsblad* dat: “Die lijden onder Schippers’ snelheid en hebben geweldig de pest in als zij worden verslagen door een blanke. Hoewel in de genetica nooit is bewezen dat zwarte vrouwen beter kunnen sprinten, vinden zij dat van zichzelf wel.’¹

Dit kwam op mij racistisch over omdat blank tegenover zwart wordt gezet (waarom niet wit tegenover zwart?), alle zwarte vrouwen over één kam worden geschoren en sportprestaties aan huidskleur worden gelinkt. Ik was daarover verbaasd omdat ik het gevoel had dat er in Nederland helemaal niet meer zo openlijk over huidskleur werd gesproken. Deze verbazing heeft geleid tot dit onderzoek. Ik vroeg mij af hoe spreken over ras en huidskleur zich in Nederland heeft ontwikkeld. Dit leidde tot vragen als: hoe spreekt men in Nederland sinds de Tweede Wereldoorlog over ras? Welke terminologie is gehanteerd? Hoe heeft deze terminologie zich ontwikkeld? Spreken wij vandaag de dag nog over raciaal en biologisch verschil?

Deze studie biedt zicht op het naoorlogs ras-discours in Nederland. In het volgende hoofdstuk zal duidelijk worden waarom er gekozen is voor de periode na de Tweede Wereldoorlog.

¹ Henk Stouwdam, ‘Alleen zondaars ooit sneller dan Schippers’, *NRC Handelsblad* (29-08-2015).

Hoofdstuk 1: Inleiding

Historiografische inkadering

Voor dit onderzoek is gezocht naar literatuur over de omgang met ras in Nederland na de oorlog. Uiteindelijk is het doel studies te vinden die een weergave bieden op ontwikkeling in het spreken over ras. Snel werd geconstateerd dat er weinig studies zijn naar het spreken over ras na de oorlog. Er bestaan veel studies naar het antisemitisme. Ook zie je veel studies over het kolonialisme en 'blanke superioriteit'. Enkel van deze behandelen 'racisme'.² Een ander raakvlak van studies naar 'ras' vormt het goed vertegenwoordigde onderzoeksveld van migratiegeschiedenis, waarin de omgang van 'anderen' binnen onze multiculturele samenleving een rol speelt. Deze studies zijn echter niet relevant in de zoektocht naar het spreken over ras in de Nederlandse maatschappij. In twee recente artikelen komt naar voren dat de Tweede Wereldoorlog een breukpunt vormt in de omgang met ras in onze maatschappij. Ras is na de Tweede Wereldoorlog een gevoelig onderwerp geworden.

Dienke Hondius is een historica die zich met de geschiedenis van ras en racisme in Nederland bezig houdt. Zij is werkzaam als universitair docent Nieuwste Geschiedenis aan de VU en is onderzoeker aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

In het artikel 'Race and the Dutch on the uneasiness surrounding racial issues in the Netherlands' (2009) spreekt zij over het feit dat 'ras', sinds de Tweede Wereldoorlog, niet langer 'bestaat' in Nederland. De rassenhaat uit de oorlog heeft een enorme gevoeligheid teweeg gebracht met als gevolg dat het in Nederland beter is niet te spreken over biologisch en raciaal verschil in de vorm van huidskleur. Zij constateert dat men zich liever afzijdig houdt van ras in de hoop niet racistisch over te komen. Ook onder Nederlandse academici is sprake van een ongemakkelijkheid met dit onderwerp. Tot slot merkt zij op dat in vergelijking met andere landen er in Nederland relatief weinig studies naar 'ras' en 'racisme' bestaan.³

Hoewel zij geen wetenschappelijk historische achtergrond bezit is Philomena Essed noemenswaardig wanneer het gaat over 'ras en racisme in Nederland'. Ze is een expert op het gebied van gender en racisme in Europa. Tegenwoordig is ze werkzaam aan de Universiteit van Californië binnen 'Critical Race, Gender and Leadership Studies'. In 2008 publiceerde ze samen met Sandra Trienekens het artikel "'Who wants to feel white?' Race, Dutch culture and contested identities'. Volgens haar verdwijnt na de Tweede Wereldoorlog het spreken over ras en in Nederland wordt in plaats daarvan meer gesproken over 'ethniciteit', 'nationale identiteit' en over culturele en religieuze verschillen. 'Ras' blijft in Nederland onbenoemd, hoewel niet onzichtbaar. Dat er sprake is van alledaags racisme op meerdere vlakken in de samenleving wordt ontkend.⁴

² Bijv. W. F. Wertheim, *Koloniaal racisme* (1991); Ewald Vanvugt en Laura van Campenhout, *Nestbevuilers. 400 jaar Nederlandse critici van het koloniale bewind in de Oost en de West* (1996).

³ D. Hondius, 'Race and the Dutch on the uneasiness surrounding racial issues in the Netherlands', in: S. Alghasi, T. H. Eriksen en H. Ghorasi (red.), *Paradoxes of Cultural Recognition: Perspectives from Northern Europe* (2009), 39-59, alhier 40.

⁴ P. Essed en S. Trienekens, "'Who wants to feel white?' Race, Dutch culture and contested identities', *Ethnic and Racial Studies*, 31:1 (2008) 52-72, alhier 54.

In “Who wants to feel white” samen met Trienekens en in ‘Designs and Co-Incidents: Cultures of Scholarship and Public Policy on Immigrants/Minorities in the Netherlands’ (2006) samen met Nikamo concludeert zij dat Nederlands academisch onderzoek te karakteriseren valt als het ‘ontkennen van racisme en een delegitimatie van onderzoek naar racisme’.⁵

In de zoektocht naar literatuur bleek dat tot en met de jaren zeventig vrijwel geen onderzoeken in Nederland ‘ras’ of ‘racisme’ bespreken of behandelen. De enige noemenswaardige uitzondering is het werk van de socioloog Harry Hoetink gepubliceerd in 1961. Hoewel zijn boek *De gespleten samenleving in het Caribisch gebied, Bijdrage tot de sociologie der rasrelaties in gesegmenteerde maatschappijen* niet de Nederlandse context bevat, ging hij wel in op de maatschappelijke en academische omgang met ras in Nederland. Zijn boek was een sterk pleidooi voor de erkenning van verschil, inclusief uiterlijk verschil zoals huidskleur. Verder gaf hij kritiek op de gène onder onderzoekers om dit te benoemen, en stelde dat die terughoudendheid eigenlijk een vorm van paternalisme en blanke superioriteit is. Dat uiterlijk verschil werd ontkend, was volgens Hoetink het gevolg van vrees voor discriminatie.⁶ Sinds de jaren tachtig ontstaan er meer studies met diverse thematiek naar ras en racisme in Nederland.⁷

Uiteindelijk zijn er twee studies gevonden die een blik werpen op ontwikkeling in de omgang met en het spreken over ras in Nederland. De eerder genoemde Dienne Hondius besteedt in haar boek *Gemengde huwelijken, gemengde gevoelens. Aanvaarding en ontwijking van etnisch en religieus verschil sinds 1945* (1999) een hoofdstuk aan “‘Denken over ‘ras’ in Nederland’”. Eerder in dit hoofdstuk kwam al naar voren dat spreken over ras is vervangen door te spreken in termen van etniciteit en cultuur. Volgens Hondius is het onduidelijk of deze ontwikkeling direct na de Tweede Wereldoorlog plaatsvindt. Zij spreekt over een wending in de jaren tachtig toen de terminologie die verwijst naar raciaal of etnisch verschil onder vuur kwam te liggen. Volgens Hondius was dit het gevolg van enkele gebeurtenissen eind jaren zeventig. Toen vestigden groepen Zuid-Europeanen, Turken en Marokkanen zich blijvend, en als gevolg van de onafhankelijkheid kwamen veel Surinamers over vanwege

⁵ P. Essed en K. Nimako, ‘Designs and Co-Incidents: Cultures of Scholarship and Public Policy on Immigrants/Minorities in the Netherlands’. *International Journal of Comparative Sociology* 47:3-4 (2006), 281-312.

⁶ H. Hoetink, *De gespleten samenleving in het Caribisch gebied, Bijdrage tot de sociologie der rasrelaties in gesegmenteerde maatschappijen* (1961).

⁷ In de jaren zeventig zien we enkele publicaties zoals G. de Bruijn, *Racisme in Nederland* (1972) ; M. Mary, *Oordeel, vooroordeel, veroordelen* (1973). en F. Bovenkerk (red), *Omdat zij anders zijn. Patronen van rasdiscriminatie in Nederland* (1978).

In de jaren tachtig is er sprake van een toenemend aantal studies:

A. Aequi, *’t is een vreemdeling zeker* (1981) (racisme en rechtspositie).

J.S. With, *Rassen Voorkeur bij partnerkeuze; een onderzoek over gemengde relaties c.q. huwelijken van Nederlanders en Surinamers of Antillianen in de steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht* (1981) (rassen voorkeur bij partnerkeuze).

Komma, *Racisme/Anti-semitisme* (1982) (racisme en anti-semitisme).

L., K. en M. Schoutsen, *Anti-Racisme. Een andere richting, congresverslag 12-13 nov.* (1983) (vrouwen en racisme).

H. van den Berg en P. Reinsch, *Racisme in schoolboeken* (1983) (racisme in schoolboeken).

T. A. van Dijk, *Minderheden in de media* (1983) (racisme in de dagbladen).

P. Essed, *Alledaags Racisme* (1984).

gezinshereniging. Tekenend voor de context van de jaren tachtig is voor haar de verdwijning, althans vermijding van ‘neger’, ‘buitenlander’ en ‘vreemdeling’. Ze heeft het gevoel dat ‘neger’ tot nu toe het meest ontweken woord gebleven is, althans, in min of meer officiële publicaties. Vanaf begin jaren tachtig werd voor steeds neutralere en behoedzame terminologie gekozen om raciaal of etnisch verschil te bespreken.⁸

De tweede noemenswaardige historiografische studie is van Ineke Mok. Zij bezit geen historische maar een literatuurwetenschappelijke achtergrond. In 1999 verscheen haar boek *In de ban van het ras: Aardrijkskunde tussen wetenschap en samenleving 1876-1992*. In dit werk analyseert ze de ontwikkeling van definities van ‘ras’ en ‘etniciteit’ in Nederlandse aardrijkskundige schoolboeken. Mok had verwacht dat de ervaringen van de Tweede Wereldoorlog het gebruik van het begrip ras in diskrediet hadden gebracht. Je zou denken dat voortaan alleen wordt gesproken over cultureel- of nationaliteitsverschil. Zelfs in 1991 blijken twee methoden Aardrijkskunde in het basisonderwijs nog raciale termen te gebruiken om de huidige multiculturele samenleving te karakteriseren.⁹

Spreeken over ras blijkt sinds de Tweede Wereldoorlog een gevoelig onderwerp. Dit heeft ook invloed gehad op de academische wereld, weinig studies naar ‘ras’ of ‘racisme’ betreffen de naoorlogse periode. De literatuur stelt dat ras onbespreekbaar is geworden na de Tweede Wereldoorlog. Het wordt vermeden om ras als biologisch verschil in de vorm van huidskleur aan te duiden. We zijn gaan spreken in termen die verwijzen naar verschil in etniciteit, cultuur of religie. Wanneer deze omslag in terminologie precies plaatsvindt is nog weinig onderzocht. Hondius spreekt van een ommekeer die pas begin jaren tachtig plaatsvindt. Mok laat in haar studie zien dat ras tot in de jaren tachtig zelfs begin jaren negentig bespreekbaar is.

⁸ D. Hondius, *Gemengde huwelijken, gemengde gevoelens. Aanvaarding en ontwijking van etnisch en religieus verschil sinds 1945* (1999), 1-415, alhier 21-28.

⁹ I. Mok, *In de ban van het ras. Aardrijkskunde tussen wetenschap en samenleving 1876-1992* (1999), 1-422.

Over ras en lichamelijkheid

Het is lastig iets te onderzoeken dat onbespreekbaar is geworden en dus eigenlijk is ‘verdwenen’. Het tegenstrijdige hieraan is dat hoewel ras onbespreekbaar is, het echter niet betekent dat het is verdwenen. Ras en biologisch verschil is altijd aanwezig wanneer we te maken hebben met ‘lichamen’ en lichamelijk verschil. Een kijk op het onderzoek van Amade M’Charek zal dit verhelderen. Zij is werkzaam aan de Universiteit van Amsterdam en heeft een antropologische achtergrond. Haar interessegebieden zijn ras en forensische studies, waarin veel onderzoek met lichamen plaatsvindt. In haar artikel ‘Beyond Fact or Fiction: on the Materiality of Race in Practice’ doet zij een bijdrage in het debat omtrent ras als ‘sociale constructie’ of als ‘biologisch feit’. Kort schetst ze ontwikkeling van de omgang met ras in de (westerse) wereld na de Tweede Wereldoorlog. In de jaren vijftig kwam de ‘UNESCO Statement on Race’ uit. Hierin werd gesuggereerd dat de biologische feitelijkheid van ras uit de samenleving verwijderd moest worden. Enkel in genetische laboratoria moest gesproken worden over biologisch en raciaal verschil. In de samenleving moest ras meer als een ‘mythe’ worden beschouwd en meer als sociale constructie worden behandeld. Op dit statement kwam veel kritiek, met name uit de hoek van fysieke antropologie en genetische studies. Dit leidde tot een tweede ‘Statement’ waarin de biologische feitelijkheid van ras niet werd ontkend. Men moet ras niet ontkennen, je kan er simpelweg niet omheen. Ras moest juist binnen de samenleving geplaatst worden. Biologisch verschil is te zien met je ogen en in het DNA. In het DNA kan het echter voorkomen dat er meer heterogeniteit bestaat binnen een ras dan tussen rassen. Dit beaamt dat ras meer een menselijke constructie is. Het debat over hoe ras gedefinieerd moet worden is nog steeds gaande.

In haar artikel laat M’Charek zien dat ras niet ófwel een biologisch feit, óf een sociale constructie is, maar beiden. Het is een relationeel object dan in iedere context andere betekenissen heeft. Aan de hand van drie praktijkvoorbeelden toont ze hoe ras ‘gematerialiseerd’ wordt en gestalte krijgt binnen relaties tussen aspecten. M’Charek toont aan dat ras altijd aanwezig is wanneer het lichamen betreft. In drie etnografische voorbeelden toont zij hoe meerdere aspecten in relatie tot elkaar betekenis geven aan ras. Bij de eerste case manifesteert ras zich als ‘huidskleur’. Bij de tweede case gaat het niet om huidskleur maar om een cluster van fysieke karakteristieken als kleding en lichaamsbeweging maar ook sociale aspecten als de ‘locatie’ waar deze personen zich bevinden. In de derde case manifesteert ras zich als een ‘nationale identiteit’. Doordat biologisch verschil altijd zichtbaar is behandelen we raciaal verschil als een ‘feitelijk’ iets. Tegelijkertijd krijgt raciaal verschil betekenis omdat het in verband wordt gebracht met andere (sociale) aspecten. Hierdoor is ras zowel feitelijk als fictief te noemen. Essentieel voor deze studie is dat M’Charek laat zien dat ras altijd aanwezig is wanneer het ‘lichamelijkheid’ en lichamelijk verschil betreft. Verder krijgt het dan betekenis door relaties tussen meerdere aspecten. Hierdoor heeft ras dan ook geen eenduidige betekenis maar in iedere context een andere betekenis.¹⁰

¹⁰ A. M’Charek, ‘Beyond Fact or Fiction: on the Materiality of Race in Practice’, *Cultural Anthropology* 28:3 (2013), 420-442.

Over ras en de media

M'Charek kijkt hoe ras betekenis krijgt in de praktijk. In tegenstelling tot in de praktijk kan ras ook betekenis krijgen door taal. Volgens Stuart Hall, socioloog en cultuurtheoreticus, zijn de media een machtige bron waaruit dominante ideeën over ras en etniciteit verspreid worden en waar betekenissen constant verschuiven.¹¹ Hall en andere geleerden binnen de cultuurstudies spreken over 'discoursen' die zowel geconstrueerd worden door de media als van waaruit de media spreken. De media zijn een representatie van wat de maatschappij op die plaats en op dat moment als normatief beschouwd. Een discours representeert hoe de maatschappij over bepaalde onderwerpen denkt en spreekt. De media kunnen dienen als representatie hoe een maatschappij omgaat met ras door te kijken hoe ze hierover spreken.

Het idee van een 'discours' is afkomstig van Michel Foucault, een Franse filosoof, ideeënhistoricus, socioloog, en taalwetenschapper. Hij beschreef hoe de sociale wereld onder invloed is van machtsrelaties, welke terug te zien zijn in een discours. De interactie tussen taal en sociale actie staan centraal. Het spreken over een onderwerp door een bepaalde groep leidt tot de structurering van een bepaalde 'werkelijkheid' en betekenisgeving.¹² Hall focust zich op de relatie tussen kennis en discours. Hij definieert discours als 'manieren van refereren aan of het construeren van kennis over een bepaald onderwerp'.¹³ Een discours kan kennis over een onderwerp, produceren, definiëren en construeren.

Een discours ontstaat vanuit een ongelijke machtsbalans binnen de samenleving. Bijvoorbeeld de macht om te labelen, categoriseren en definiëren ligt in handen van de dominante groep. In dit onderzoek is er verband met het westerse fenomeen *Whiteness*. Dit is een breed begrip. Een aspect hiervan is dat er sprake is van 'blanke (witte) superioriteit', wat geldt als de norm. In de Westerse samenleving is het dat 'blanken' met de normatieve witte huidskleur de macht hebben om 'anderen' te labelen die deze huidskleur niet bezitten. Dit zorgt voor een privilege en dus een ongelijke machtsbalans. Doordat het 'witte ras' geldt als norm blijft dit onbenoemd zo dus 'onzichtbaar'. Enkel de 'ander' wordt benoemd op diens afwijkingen.¹⁴ De (sport)media is een institutie die gedomineerd wordt door één (homogene) groep. Zowel journalisten, redacteuren en eigenaren bestaan over het algemeen uit blanke mannen.¹⁵

¹¹ S. Hall, 'The Whites of Their Eyes: Racist Ideologies and the Media' in *Race and Class in Media. A Text Reader* (1995), 18-22.

¹² L. M. Given, *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods*, 1-1072, alhier 249.

¹³ S. Hall (ed.), *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* (1997), 1-400, alhier 6.

¹⁴ R. Dyer, 'The Matter of Whiteness', in P. S. Rothenberg, *White privilege: essential readings on the other side of racism* (2012), 1-183, alhier 9-10.

Meer over *Whiteness* in:

R. Dyer, *White* (1997), 1-256.

J. R. Faegin en H. Vera (1995), *White Racism* (1995), 1-292.

¹⁵ Dit geldt voor zowel Amerika als Europa:

T. A. van Dijk, *Elite Discourse and Racism* (1993), 1-336, alhier 244.

J. van Sterkenburg en A. Knoppers, 'Dominant Discourses about Race/Ethnicity and Gender in Sport Practice and Performance', *International Review for the Sociology of Sport* 39; 301(2004), 301-320, alhier 302, 303-304.

T. A. Van Dijk, 'The Role of the Press in the Reproduction of Racism', *Migrations: Interdisciplinary Perspectives* (2012), 15-29.

Vraagstelling: de casus sprint en de media

Deze studie is ontstaan vanuit een interesse naar het naoorlogse Nederlandse ras-discours. De historiografie toont aan dat ras na de Tweede Wereldoorlog onbespreekbaar is geworden. Hoe achterhaal je iets dat onbespreekbaar is? Ras is op een gegeven moment ‘verdwenen’ uit het discursieve landschap terwijl dit onderzoek ontwikkeling tracht te tonen in het spreken over ras. Waar vind je ‘spreken over ras’ terug in de maatschappij? Is er een casus te bedenken waarin je ontwikkeling kan zien in het spreken over ras?

M’Charek laat zien dat ras betekenis krijgt wanneer er sprake is van lichamelijkeheid. Wanneer er sprake is van lichamelijk verschil is er sprake van biologisch verschil. Hall toont aan dat ras betekenis krijgt vanuit taal. Volgens hem vormen de media een relevante bron waarin je dit kan achterhalen. Deze inzichten hebben geleid tot het realiseren van een casus waarin spreken over ras voorkomt en waarin ontwikkeling te zien is. Raciaal verschil zal bespreekbaar zijn wanneer er sprake is van onderscheid in lichamen. Sport is feitelijk een strijd tussen verschillende (atletische) ‘lichamen’ met ieder een andere afkomst, nationaliteit, etniciteit en ga zo verder. In sport wordt lichamelijk verschil wél besproken. Dit gebeurt in mediaberichtgeving omtrent sportwedstrijden. Hoewel Mok de casus van aardrijkskundige methoden gebruikt om ontwikkeling in het spreken en denken over ras te tonen beschrijft zij het raakvlak van haar studie met studies naar de media: ‘deze studie past daarom bij de studies die zich richten op alledaagse geaccepteerde, gewone uitingen die racistische denkbepelden eerder bevestigen dan ondergraven. Hiertoe reken ik ook de onderzoeken naar de media.’¹⁶

Deze casus diende verder ingekaderd te worden omdat sport en mediaberichtgeving in het algemeen te breed zijn. Er zijn teveel sporten om allen te analyseren en teveel soorten media. Uiteindelijk heeft dit geleid tot de casus ‘sprint’, specifiek de honderd meter sprintfinales op de Olympische Spelen. Het interessante aan sprint is dat de strijd binnen deze sport tussen individuele lichamen gaat. Biologisch verschil tussen atleten is in deze sport zeer zichtbaar. Hoe spreken de media over verschil tussen de participerende atleten? Bovendien kun je wanneer je mediaberichtgeving onderzoekt een discours schetsen. Berichtgeving over sprintwedstrijden bestaat immers sinds de Tweede Wereldoorlog tot vandaag de dag. Zo is het mogelijk ‘ontwikkeling’ te schetsen.

Berichtgeving van de media is ingekaderd tot krantenberichtgeving over honderd meter Olympische sprintfinales van 1948 tot en met 2008. Later dit stuk zal deze inkadering van het bronmateriaal verder toegelicht worden. Wat dan ook duidelijk gaat worden is dat raciaal verschil slechts één vorm van verschil is dat de media tussen atleten construeren. Verder in dit stuk wordt ook toegelicht dat je als onderzoeker jezelf niet enkel op één vorm van verschil mag toeleggen. Hierdoor is de vraag die dit onderzoek tracht te beantwoorden: ‘Hoe maken de Nederlandse media verschil tussen atleten in krantenberichten over Olympische honderd meter sprintfinales van 1948 tot en met 2008?’

¹⁶ Mok, *In de ban van het ras*, 49.

Hoofdstuk 2: Methode en bronnen

Raciale stereotyperingen in sport en de media en de methodiek van inhoudsanalyses

Het meeste onderzoek over de betekenis van ras in sport en de media is gedaan in de Verenigde Staten en bestaat veelal uit sociologisch onderzoek. Menigmaal behandelen deze studies ras als essentialistisch biologisch feit. Zij spreken over vaststaande, verschillende raciale groeperingen zoals ‘witten’ en ‘zwarten’. Veel van deze studies onderzoeken raciale stereotyperingen in de media. Door prestaties van individuen wordt bekwaamheid vaak toegewezen aan een hele groep. Ook ontstaan raciale stereotyperingen wanneer er sprake is van oververtegenwoordiging of juist absentie van een ‘ras’ in een bepaalde sport. De oververtegenwoordiging en de goede prestaties van zwarte atleten in bepaalde sporten hebben geleid tot de stereotypering dat ‘zwarte atleten’ daar genetisch meer aanleg voor hebben dan ‘witte atleten’.

De schadelijke uitwerking hiervan is dat het voor een witte atleet bewonderingswaardiger is hetzelfde te presteren.¹⁷ Deze witte atleet zou dan harder hebben gewerkt of intelligenter zijn dan de zwarte. Zo ontstaan racistische stereotyperingen als de ‘luie’ of ‘domme’ zwarte atleet. Dit zie je bijvoorbeeld terug in American Football. Hierin zijn zwarte atleten oververtegenwoordigd, echter spelen zij zelden op de positie van *quarterback*. Op die positie is intelligentie namelijk een vereiste.¹⁸ Raciale stereotyperingen over ‘zwarte atleten’ in de media vormen in de Verenigde Staten een omvangrijk onderzoeksveld. Davis en Harris geven hiervan een overzicht in hun artikel ‘Race and Ethnicity in US Sports Media’ (1998).¹⁹ Dit is niet de enige raciale stereotypering die wordt onderzocht. Ook bestaan er veel studies naar de mate waarin tijdschriften en televisie-uitzendingen aandacht besteden aan verschillende ‘rassen’ of ‘gender’.

Een veelgebruikte manier om de betekenissen van ras en etniciteit in de sportmedia te achterhalen is het toepassen van inhoudsanalyses. Binnen dit studieveld maken onderzoekers gebruik van grote hoeveelheden sportcommentaar of tekst uit kranten en tijdschriften. Men telt in grote kwantiteit de eigenschappen die door de media worden toegeschreven aan een bepaald ras. Zo onderzoekt men óf en hóe de media spreken over verschillende rassen. Een van de eersten die dit deden waren Rainville, een blinde psycholoog, en McCornick in 1977. Rainville merkte op dat hij tijdens het luisteren naar commentaar van American Football op de radio het ras en de huidskleur van een speler kon identificeren zonder dat dit expliciet werd genoemd of zichtbaar was. Ze analyseerden 16 wedstrijden waarbij ze commentaar over zwarte en witte spelers op dezelfde posities vergeleken. Na het over typen van het commentaar werd er per speler gecategoriseerd. Wat werd gezegd over een speler? Hoe werd een speler geprezen of juist niet? Had dit te maken met lichamelijke of mentale factoren? Vervolgens werden deze toegeschreven ‘eigenschappen’ kwantitatief opgeteld en gecategoriseerd om bepaalde patronen te ontdekken. Rainville en McCornick concludeerden dat witte spelers spel-gerelateerd meer lof kregen dan

¹⁷ K. Hylton, ‘Race’ and Sport: *Critical Race Theory* (2009), 1-160, alhier 1.

¹⁸ J. Gnida, ‘Teaching “Nature versus Nurture”’, *Teaching Sociology*, 23: 4(1995), 389-395, alhier 389-390.

¹⁹ L. R. Davis en O. Harris, ‘Race and Ethnicity in US Sports Media’, in L. Wenner (ed.), *Media Sport* (1998), 1-336, alhier 154-196.

zwarte spelers, met name op het gebied van cognitieve eigenschappen. Ook werden zij als meer actieve participanten beschreven. Zwarten werden meer gezien als passieve participanten die werden beïnvloed door externe en oncontroleerbare factoren.²⁰ Op deze manier zie je dat de media op stereotypische wijze in stand houden dat zwarten van nature aanleg hebben. Witte atleten werken harder en moeten het meer van intelligentie hebben. In de lijn van Rainville en McCornick zijn sindsdien talloze inhoudsanalyses gedaan.²¹

Deze inhoudsanalyses doen uitspraken op basis van grootschalige kwantitatieve onderzoeken. Hierin gebruiken onderzoekers vooraf gedefinieerde categorieën om een ras te omschrijven zoals ‘wit’ en ‘zwart’. Vervolgens laten ze deze los op grote hoeveelheden commentaar en tekst. Bepaalde eigenschappen (op bijvoorbeeld fysiek of mentaal vlak) die door de media worden toegewezen aan atleten van deze groepen worden verzameld. Op deze manier achterhalen onderzoekers de betekenis die de media geven aan deze categorieën. Studies binnen dit veld concluderen dat de tijd van het openlijk spreken over ras in de vorm van huidskleur en raciale stereotyperingen voorbij is. Tegenwoordig is er sprake van een

²⁰ R. E. Rainville en E. McCornick, ‘Extent of Covert Racial prejudice in Pro Footballers Announcers’ Speech’, *Journalism Quarterly* 54 (1977), 20-26.

²¹ Zie op chronologische wijze:

J. Murell en E. M. Curtis (1994) ‘Causal Attributions of Performance for Black and White Quarterbacks in the NFL: A Look at the Sports Pages’, *Journal of Sport and Social Issues* 16: 3 (1994), 224-233.

(Over de zwarte atleet en de positie van *quarterback*).

D. Sabo, S. C. Jansen, D. Tate, M. C. Duncan en S. Legget, ‘Televising International Sport: Race, Ethnicity, and Nationalistic Bias’, *Journal of Sport and Social Issues* 20:1 (1996), 7-21.

(Verhalen, metaforen, productiepraktijken en frames die de media per ras hanteren).

D. McCarthy en R. L. Jones, ‘Speed, Aggression, Strength, and Tactical Naivete: the Portrayal of the Black Soccer Player on Television’, *Journal of Sport and Social Issues* 21:4 (1997), 348-362.

(Engels voetbalcommentaar over zwarte en witte spelers).

B. E. Denham, A. C. Billings en K. K. Halone, ‘Differential Accounts of Race in Broadcast Commentary of the 2000 NCAA Men’s and Women’s Final Four Basketball Tournaments’, *Sociology of Sport Journal* 19:3 (2002), 315-332.

(Basketbalcommentaar over zwarte en witte spelers).

D. McCarthy, R.L. Jones en P. Potrac, ‘Constructing Images and Interpreting Realities: The Case of the Black Soccer Player on Television’, *International Review for the Sociology of Sport* 38:2 (2003), 217-238.

(Engels voetbalcommentaar over zwarte en witte spelers).

C. Billings, ‘Depicting the Quarterback in Black and White: A Content Analysis of College and Professional Football Broadcast Commentary’, *Howard Journal of Communication* 15:4 (2004), 201-210.

(Over de verschil in commentaar tussen zwarte en witte *quarterbacks* op professioneel en universitair niveau in Amerika).

T. Bruce, ‘Marking the Boundaries of the “Normal” in Televised Sports: the Play-by-play of Race’, *Media, Culture & Society* 26:6 (2004), 861-79.

(Over verschil in zwarte en witte spelers bij de benoeming van voor- en achternamen).

D. Niven (2005), ‘Race, Quarterbacks and the Media: Testing the Rush Limbaugh Hypothesis’, *Journal of Black Studies* 35:5 (2005), 684-94.

(mediaberichtgeving over zwarte en witte *quarterbacks*).

J. A. Rada en K. T. Wulfemeyer, ‘Color Coded: Racial Descriptors in Television Coverage of Intercollegiate Sports’, *Journal of Broadcasting and Electroning Media* 49: 1 (2005), 65-85.

(verbreding onderzoek door te kijken naar de wijze waarop atleten worden afgebeeld en hoe er wordt gesproken over atleten als persoon).

J. Byrd en M. Utsler, ‘Is Stereotypical Coverage of African-American Athletes as “Dead as Disco”? An Analysis of NFL Quarterbacks in the Pages of Sports Illustrated’, *Journal of Sports Media* 2:1 (2007), 2-28.

(ondervonden de media minder stereotyperend dan sprake van was in eerdere onderzoeken).

‘verhulde vorm van racisme’. Hoewel het niet langer expliciet wordt benoemd wordt er op een andere manier impliciet naar verwezen. Dit noemt men een metonymische verschuiving. De tijd van het openlijk spreken over en expliciet vermelden van in het oog springende vormen van raciaal verschil (zoals huidskleur) is voorbij. Tegenwoordig past dit niet langer in het discours. Hoewel er nog wel over raciaal verschil wordt gesproken zijn de ‘koppelingen’ minder opzichtig dan eerst. In plaats van het bedoelde openlijk te benoemen wordt gesproken over een geassocieerde betrekking. Solomos en Back (2001), twee Engelse professoren sociologie en geleerden in ras, racisme en cultuur, geven het voorbeeld van de media die de laatste decennia nog steeds onderscheid maken tussen rassen door echter in termen van cultuurverschil te spreken.²² Deze constatering sluit aan bij de Nederlandse historiografie die aangeeft dat men in de loop der jaren andere terminologie is gaan hanteren om over raciaal verschil te spreken.

De problematische methodiek van inhoudsanalyses

Sinds enkele jaren is de methode die inhoudsanalyses hanteren onder kritiek komen te staan. In hun artikel ‘Race, ethnicity and content analysis of the sports media: A critical reflection’ (2010) bekijken media- en cultuurstudie-onderzoekers Van Sterkenburg, de Leeuw en Knoppers de ‘constructie van ras’ binnen deze studies. Zoals eerder vermeld stellen geleerden binnen dit veld categorieën zoals ras en etniciteit voor het onderzoek vast. Vervolgens zoeken zij in grote kwantiteit welke betekenissen en representaties de media aan deze categorieën geven. Door deze categorieën van te voren vast te stellen, sturen en bepalen de onderzoekers in grote mate hun onderzoeksvragen en bevindingen. Volgens van Sterkenburg e.a. was er weinig aandacht besteed aan hoe ras en etniciteit worden gedefinieerd in inhoudsanalyses.²³ Zij ondervinden dat er veelal een dichotome zwart-wit categorisering is gebruikt om raciaal verschil in de media te achterhalen. Dit begon al met Rainville en McCornick in 1977.²⁴ Sommige studies gebruiken niet de categorie ‘zwart’ maar ‘Afro-Amerikaans’.²⁵ Een enkel onderzoek categoriseert niet enkel zwart en wit maar ook Aziatisch en Spaans-Latijns.²⁶

Er zijn vier redenen waarom het problematisch is om van te voren een ras of etniciteit te categoriseren. Allereerst zijn ‘natuurlijke’ afbakeningen van raciale en etnische categorieën wetenschappelijk gezien onjuist. Hoewel je uiterlijk verschil kan zien is er in het DNA soms sprake van meer heterogeniteit binnen een ras dan tussen een ras. Tegelijkertijd zien velen ras als een sociale constructie die is ontstaan uit machtsrelaties en historische contexten. Hoewel academici zich vandaag de dag bewust zijn van het probleem omtrent de biologische status van ras²⁷, blijven wetenschappers biologische verschillen tussen zwart en wit gebruiken in hun studies naar ras en etniciteit. Ras is vanuit wetenschappelijk oogpunt dus een lastig

²² J. Solomos en L. Back, *Theories of Race and Racism: A reader* (2001), 1-671, alhier 156-158.

²³ J. van Sterkenburg e.a., ‘Race, ethnicity, and content analysis: a critical reflection’, *Media, Culture & Society* 32: 5 (2010), 819-839, alhier 820-21.

²⁴ Rainville en McCornick, ‘Extent of Covert Racial prejudice’, 20-26.

²⁵ Zie in noot 21 het onderzoek van Niven (2005), Rada en Wulfmeyer (2005) en Byrd en Utsler (2007).

²⁶ Zie in noot 21 het onderzoek van Sabo e.a. (1996).

²⁷ M. A. Omi, ‘The Changing Meaning of Race, *America Becoming: Racial Trends and Their Consequences* 1 (2001), 243-263, alhier pagina 243.

hanteerbaar begrip. Dit betekent echter niet dat (alledaagse) afbakeningen en categorieën waarmee onderscheid wordt gemaakt tussen mensen per direct ‘onjuist’ zijn. Van Sterkenburg e.a. pleiten voor het verenigen van het wetenschappelijke en het populistische perspectief. Ten tweede is het problematisch om ras voor het onderzoek vast te stellen omdat dit ideologisch gezien niet neutraal is. Als je als onderzoeker ras en etniciteit van te voren definieert dan (re)produceer en naturaliseer je een vorm van raciale kennis. De discursieve macht om ras en etniciteit te definiëren zorgt voor een privilege.²⁸ Ten derde is een zwart-wit categorisatie problematisch omdat er zoals eerder gezegd sprake is van ontzettend veel heterogeniteit binnen één ras. Het is onjuist een heterogene populatie te scharen onder een noemer. Tot slot is een zwarte of witte huidskleur slechts één categorisatie waar veel groepen mensen (zoals ‘Aziaten’ en ‘Joden’) buiten vallen.²⁹ Slechts enkele onderzoekers zijn zich bewust van het probleem dat ontstaat wanneer je categorieën als ras en etniciteit van te voren vaststelt.³⁰

²⁸ Hall, ‘The Whites of Their Eyes’, 18-22.

Dyer, *White*, 1-256.

²⁹ Van Sterkenburg e.a., ‘Race, ethnicity, and content analysis’, 828.

³⁰ Zie in noot 21 het onderzoek van:

McCarthy e.a. (2003), ‘Constructing Images’, 221.

Denham e.a. (2002), ‘Differential Accounts of Race’, 329-330.

Het gebruik van ‘Grounded theory’ om de betekenis van ras te achterhalen

De cultuurstudies zien ras en etniciteit niet enkel als vaststaande entiteiten en wijzen ook op de (sociale) constructieve kant van ras. Net als M’Charek beamen zij dat ras betekenis krijgt door relaties tussen meerdere aspecten. Op deze manier heeft ras in iedere context een andere betekenis.³¹ Ras moet dan ook contextueel en niet essentialistisch behandeld worden. Er bestaan wel studies die ras contextueel behandelen. Het grote bezwaar van deze analyses is dat ze mediarepresentaties laten zien van één individuele (vrijwel altijd een zwarte) atleet en niet van atleten van meerdere raciale of etnische groeperingen. Ook wordt dit onderzoek veelal gedaan door een ‘witte’ onderzoeker naar ‘de ander’. Hoe er betekenis wordt gegeven aan het ‘eigen’ ras wordt op deze manier niet onderzocht.³²

Doordat ras in iedere context een andere betekenis heeft moeten definities en categorieën nooit van te voren worden vastgesteld of gebaseerd worden op vorig onderzoek. Deze categorisaties moeten gecreëerd worden binnen de context van het onderzoek. Van Sterkenburg e.a. pleiten voor het gebruik van principes uit *grounded theory* om de betekenissen van ras en etniciteit te achterhalen in de media. Vanuit *grounded theory* benader je de teksten via een proces van ‘open coderen’, zonder vooringenomenheid, om vervolgens thema’s en patronen te ontdekken. Vervolgens dienen deze categorieën die je uit de tekst hebt geconstrueerd als de basis van een inhoudsanalyse.

De tweede suggestie die van Sterkenburg e.a. doen is dat wanneer onderzoekers op zoek gaan naar raciale/etnische categorisaties in het sportmedia-discours, ze geïnformeerd moeten zijn over de ‘sociale context’ waarin deze categorisaties zich voordoen. Een inhoudsanalyse moet gebruik maken van populistische categorisaties die relevant zijn binnen de context van de studie. Wanneer nieuwe raciale of etnische categorieën opkomen moet de onderzoeker hiervan op de hoogte zijn.³³ Deze analyse in twee stappen zorgt ervoor dat bij inhoudsanalyses een onderzoeker eerst reflecteert op de tekst en de specifieke context zelf, om vervolgens categorieën als ras of etniciteit te creëren en definiëren. Hierdoor houdt men rekening met de tijdelijke, contextuele en situationele betekenis van ras.

³¹ K. M. Jamieson, ‘Reading Nancy Lopez: Decoding Representations of Race, Class, and Sexuality’, *Sociology of Sport Journal* 15 (1998), 343-58.

³² Dit zijn enkele studies die mediarepresentaties van één (zwarte) atleet hebben onderzocht:

D.L. Andrews, ‘The Fact(s) of Michael Jordan’s Blackness: Excavating a Floating Racial Signifier’, *Sociology of Sport Journal* (1996), 125-58.

S. J. Jackson, ‘A Twist of Race: Ben Johnson and the Canadian Crisis of Racial and National Identity’ *Sociology of Sport Journal* 15 (1998), 21-40.

D. J. Leonard, ‘The Next M.J. or the Next O.J.? Kobe Bryant, Race and the Absurdity of Colorblind Rhetoric’, *Journal of Sport and Social Issues* 28:3 (2004), 284-313.

N. E. Spencer, ‘Sister Act VI: Venus and Serena Williams at Indian Wells: “Sincere Fictions” and White Racism’, *Journal of Sport and Social Issues* 28:2 (2004), 115-135.

³³ Van Sterkenburg e.a., ‘Race, ethnicity, and content analysis’, 829-832.

Materiaal en methode

Om een blik te werpen op het Nederlandse ras-discours wordt een concrete casus gebruikt, namelijk krantenberichtgeving over Olympische honderd meter sprintfinales. De krantenartikelen voor dit onderzoek zijn afkomstig uit de databases www.delpher.nl en www.lexisnexis.nl.³⁴ Delpher heeft Nederlandse krantenartikelen tot ongeveer jaren negentientachtig en LexisNexis vanaf de jaren negentientachtig tot het heden. In deze databases is gezocht op de (achter)namen van de participerende atleten rondom de data waarop de Olympische sprintfinales plaatsvonden. Deze zoektocht resulteert in talloze artikelen over voorbeschouwingen, portretschetsen van atleten, verslagen van kwart- en halve finales en natuurlijk de berichtgeving over de finale.

In lijn van Van Sterkenburg e.a. zal vanuit *grounded theory* te werk worden gegaan. Vanuit deze theorie moet je je zonder vooringenomenheid op de tekst storten en via een proces van ‘open coderen’ patronen en verbanden ontdekken. Dit creëert een moeilijkheid in dit onderzoek. Wanneer je je enkel richt op ‘ras’ in het bronmateriaal is je werkwijze vooringenomen, je bent immers aan het ‘zoeken’ naar iets en dat is in strijd met *grounded theory*. Ras is slechts één categorie waarmee de media verschil tussen atleten construeren. De hoofdvraag is dan ook breder getrokken. Deze richt zich niet enkel op de constructie van raciaal verschil tussen atleten maar op hoe er in het algemeen verschil wordt geconstrueerd in de krantenberichten. Dit heeft als gevolg dat ieder artikel grondig geanalyseerd moet worden. Bovendien moeten zowel mannen als vrouwen worden behandeld, geslacht is namelijk ook een vorm van onderscheid.

Er is gekozen om de honderd meter sprintfinale op de Olympische Spelen te behandelen zodat er sprake is van een ‘vaste’, wetenschappelijk neutrale casus. Je kan niet simpelweg de artikelen selecteren die je interessant lijken, ieder krantenartikel heeft dezelfde wetenschappelijke waarde. Lange krantenartikelen waarin veel verschillende atleten aan bod komen en over groepen wordt gesproken zijn aantrekkelijker dan korte artikelen die enkel berichten over de winst van één atleet. Ook moet geen onderscheid gemaakt worden in de signatuur van de kranten waaruit de artikelen afkomstig zijn. Een discoursanalyse geeft een weergave van wat de gehele maatschappij als norm ziet, niet een weergave van wat ‘groepen’ voor wie de krant is bedoeld als norm zien.

Het is niet mogelijk alle artikelen rondom de honderd meter sprint per Olympische Spelen per sekse te analyseren. Dit zou wellicht mogelijk zijn voor één jaargang, maar het doel van dit onderzoek is het schetsen van ontwikkeling. Het is een discoursanalyse vanaf de Tweede Wereldoorlog tot het heden. Doordat ieder artikel grondig geanalyseerd moet worden is de casus ingekaderd. Allereerst is gekozen om enkel krantenberichten te selecteren die berichten over de finales van de honderd meter Olympische sprint. Alle artikelen over kwart- en halve finales of portretschetsen etc. worden niet behandeld, enkel berichten over het resultaat van de finalesprint. Zo krijg je een vaste casus van rond de tien artikelen per sekse per jaargang. Met zeventien Olympische Spelen tussen 1948 en 2012 en ongeveer tien

³⁴ Voor het gemak van de lezer heb ik de links van de krantenartikelen die ik heb gevonden op www.delpher.nl toegevoegd, en dus geannoteerd als een ‘artikel op website’. Bij de site van LexisNexis is het niet mogelijk om via een link bij het krantenartikel te komen, de artikelen uit deze database zijn geannoteerd als ‘krantenartikel’.

artikelen per sekse, per jaargang, is het onmogelijk alle jaargangen te behandelen. Met het oog op ontwikkeling kun je echter niet te grote sprongen maken. Deze overwegingen hebben geleid tot een analyse van om de twaalf jaar. Dit betekent dat er per sekse zes Olympische Spelen van 1948 tot en met 2008 worden behandeld. Alleen bij de vrouwen wordt eenmaal afgeweken. In plaats van 1972 is het jaartal 1968 geselecteerd. Deze keuze zal bij de betreffende analyse toegelicht worden.

Er mist een kritische, kwalitatieve methodiek om de betekenis van ras in de media te onderzoeken. Van Sterkenburg e.a. geven aan dat deze methodiek amper is toegepast en niet verder is ontwikkeld.³⁵ Het was dan ook een grote worsteling om een methode te bedenken om deze krantenartikelen te analyseren.³⁶ Bij iedere jaargang worden vijf stappen gemaakt. Allereerst worden de Olympische Spelen van die jaargang, de deelnemende atleten en de gebruikte bronnen kort ingeleid. De volgende stap is het selecteren van case-artikelen om te analyseren en het verantwoorden van deze selectie. Het werken met case-artikelen is relevant omdat de sprintstrijd niet altijd alleen tussen de deelnemende atleten gaat. Vaak zijn er in de tekst meerdere competitieve partijen aanwezig. Als je je enkel focust op individuele atleten mis je dat er 'groepen' worden geconstrueerd. Het kan voor komen dat er op stereotyperende wijze eigenschappen worden toegeschreven aan deze groepen. Dit vertelt ons veel over de manier waarop de media verschil construeren. Stap drie en vier vormen het lezen en analyseren van de case-artikelen. Het narratief van de auteur wordt uiteengezet, vaak met behulp van citaten. De case-artikelen moeten tonen welke partijen aanwezig zijn in de Olympische sprintstrijd van die jaargang. Hierna wordt gekeken welke eigenschappen worden toegewezen aan deze partijen. Wanneer meerdere woorden verwijzen naar eenzelfde iets zal dit geconstrueerd worden als 'element' of 'aspect' waarmee de media verschil maken. Bijvoorbeeld wanneer veel woorden verwijzen naar nationaal verschil zal het aspect 'nationaliteit' gecreëerd worden. Vervolgens wordt uit alle artikelen die over de Olympische sprintfinale van die jaargang geturfd hoe vaak woorden die verwijzen naar deze geconstrueerde categorieën aanwezig zijn in de tekst. De laatste stap is dan interpreteren hoe de media verschil maken tussen atleten in die jaargang. Zo kun je zien welke terminologie (veelal) wordt gehanteerd, verdwijnt of juist opkomt. Op deze manier kun je ontwikkeling zien in hoe er in deze krantenartikelen over ras wordt gesproken.

³⁵ Van Sterkenburg e.a., 'Race, ethnicity, and content analysis', 823.

³⁶ Ik heb overwogen alle artikelen van iedere honderd meter sprint vanaf 1948 toe te voegen, ter gemak voor een eventueel vervolgonderzoek. Uiteindelijk heb ik dit niet gedaan. De wijze waarop de artikelen zijn gezocht is helder. Indien alle artikelen zouden zijn bijgevoegd zou een overgroot deel van dit stuk uit pagina's bestaan die geen directe relevantie hebben voor dit onderzoek.

Om duidelijk te maken op welke manier is geanalyseerd volgt op de volgende bladzijde een voorbeeldanalyse van de honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1948 in Londen. De analyse van de vrouwensprint in 1948 en de analyses van de overige jaargangen zijn bijgevoegd als bijlage.³⁷ In hoofdstuk drie wordt de analyse voornamelijk geconcludeerd en samengevat. Er wordt gefocust op het onthullen van een metonymische verschuiving en het spreken over ras. De literatuur spreekt over een overgang van openlijke en expliciete aanwezigheid van 'ras' naar een verhulde vorm hiervan. Koppelingen worden vervaagd en er wordt andere terminologie gehanteerd zodat het minder zichtbaar is. In hoofdstuk vier, de conclusie, zal het resultaat van dit onderzoek gespiegeld worden aan de historiografische literatuur en worden suggesties voor vervolgonderzoek besproken.

³⁷ Zie 'Bijlage'.

Voorbeeldanalyse: De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1948 in Londen

Na een onderbreking van 12 jaar door de Tweede Wereldoorlog was dit de eerste Olympische Spelen sinds 1936. Op de honderd meter sprint triomfeerde de Amerikaan Harrison Dillard. Tweede werd Barney Ewell, ook een Amerikaan, vóór Lloyd LaBeach, een Panamees. Vierde eindigde Alastair McCorquodale (GB), vijfde Mel Patton (VS) en als laatste McDonald Bailey (GB).

In de database van delpher zijn over deze jaargang vier artikelen te vinden die de honderd meter sprintfinale betroffen. Het eerste case-artikel is lang en afkomstig uit *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad*.³⁸ Het tweede uit het *Limburgsch dagblad*.³⁹ In beide artikelen wordt gegeneraliseerd en in groepen gesproken wat veel duidelijk maakt over hoe de media verschil construeren. In deze eerste analyse wordt de werkwijze van dit onderzoek uitvoerig beschreven. In de daarop volgende analyses kan dit achterwege worden gelaten.

Het artikel uit *Het Vrije Volk* luidt ‘Nog steeds zijn de negers de snelste sprinters’. Het artikel begint als volgt: ‘De sprint heeft ditmaal eens geen grootheden van het formaat van Jesse Owens opgeleverd, wel het bewijs van de onbetwistbare superioriteit van het zwarte ras op dit gebied. In de halve finales honderd meter verschenen vijf negers aan de start tegen zeven blanken, vier daarvan kwalificeerden zich voor de finale tegen twee blanke sprinters.’ Jesse Owens was een afro-Amerikaanse atleet die in 1936 vier gouden medailles won op de Olympische Spelen in Berlijn. ‘De 100 meter werd een Amerikaanse overwinning!’ De auteur gaat kort in op het verloop van de kwart- en halve finales, hetgeen voor mijn analyse niet relevant mag zijn. Over de finale schrijft hij: ‘In de finale dus drie Amerikanen: Ewell, Dillard en Patton, twee Britten Mc Corquodale (de andere atleet is vergeten door de auteur) en de Panamees Labeach: vier negers, twee blanken.’ De auteur sluit zijn artikel met het verloop van de sprint en de krappe winst van Dillard.

³⁸ Bob Spaak, ‘Nog steeds zijn de negers de snelste sprinters’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (02-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&maxperpage=50&page=1&sortfield=date&identifier=ddd%3A010950084%3Ampeg21%3Aa0065&resultsidentifier=ddd%3A010950084%3Ampeg21%3Aa0065> [geraadpleegd op 09-08-2016].

³⁹ ‘Goud, zilver en brons voor drie zwarte bliksemschichten’, *Limburgsch dagblad* (02-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A010416080%3Ampeg21%3Aa0044&resultsidentifier=ddd%3A010416080%3Ampeg21%3Aa0044> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Als ik alle eigenschappen die de auteur toewijst aan iedere individuele atleet verzamel ziet het er als volgt uit:

1: Dillard	Behorend tot het zwarte ras ('onbetwistbare superioriteit van het zwarte ras op dit gebied'), Amerikaan ('In de finale dus drie Amerikanen: Ewell, Dillard en Patton).
2: Ewell	Behorend tot het zwarte ras. Amerikaan.
3: Labeach	Behorend tot het zwarte ras. Panamees. Neger. Slecht gestart.
4: McCorquodale	De snelste blanke. Brit
5: Patton	Blank. Amerikaan.
6: MacDonald Bailey	Uit Trinidad, startend voor Groot-Brittannië. Neger.

Hiernaast spreekt de auteur over twee groepen: negers en blanken. De negers behoren volgens de auteur tot het 'zwarte ras' en worden bestempeld als de snelste sprinters die een superioriteit hebben op de sprint.

In dit artikel onderscheid ik vier aspecten waarmee de auteur verschil maakt. Allereerst ras/ethniciteit, hij spreekt over 'negers' en 'het zwarte ras'. Daarnaast huidskleur: 'zwart' en 'blank' (wit). Bij iedere atleet wordt vermeld voor welk land zij uitkomen, wat ik aanduid als 'nationaliteit'. Bij Bailey wordt vermeld dat hij oorspronkelijk uit Trinidad komt. Dit is zijn 'oorspronkelijke afkomst', zijn geboorteland, wat afwijkt van het land waar hij voor uit komt (nationaliteit). Dit element wordt omschreven als 'herkomst'.

Het artikel uit het *Limburgsch dagblad* is betiteld als 'Goud, zilver en brons voor drie zwarte bliksemschichten'. De medaillewinnaars worden naast hun huidskleur aangeduid als bliksemschicht. Dit vormt een nieuw element, namelijk 'metafoor'. Het gaat er niet zozeer om óf een metafoor wordt gebruikt om een atleet aan te duiden, maar wat voor soort metafoor dit is en of hier patronen in bestaan. De auteur begint: 'Wel een meter hoog sprong Ewell, de Amerikaanse neger, nadat hij de finale 100 meter gelopen had. Deze neger met gebogen rug en een wat ingedeukte borst, die gewoonlijk in zichzelf gekeerd door het Stadion slentert, was buiten zichzelf van vreugde.' Er worden verwijzingen gemaakt naar fysieke en mentale karakteriseringen welke weer twee nieuwe elementen vormen. Uiteindelijk ging de winst naar zijn 'rasgenoot' Dillard. De auteur gaat hierna in op het resultaat van de sprint en benoemt de individuele atleten op plaats een tot en met drie. Vervolgens: 'Drie negers dus op de eerste drie plaatsen. De blanken Mac Corquodale en Mell Patton, zwaar geslagen dus. Weer als in Berlijn '36 hegemonie van het zwarte ras op het sprintnummer. MacCorquodale, de Brit, werd vierde en mag zich de snelste blanke man noemen.' Ook in dit artikel wordt verwezen naar Jesse Owens. Hiermee sluit de auteur het narratief.

Een overzicht van de toegewezen eigenschappen van het artikel uit het *Limburgsch dagblad*:

1: Dillard	‘Zwarte bliksemschicht’, ‘de snelste man ter wereld’, Ewell’s rasgenoot, zwarte schouders, neger (op de eerste plaats), behorend tot het zwarte ras (hegemonie), Amerikaan (‘Drie negers, twee Amerikanen en een man uit Panama stonden op het podium.’), vecht via de sport voor de gelijke berechting van het zwarte ras.
2: Ewell	‘Zwarte bliksemschicht’, de Amerikaanse neger, sprong een meter hoog, gebogen rug, ingedeukte borst, die gewoonlijk somber en in zichzelf gekeerd slentert was buiten zichzelf van vreugde, vecht via de sport voor een gelijke berechting.
3: LaBeach	‘Zwarte bliksemschicht’, uit Panama, neger, zwarte ras, steeds iets te langzaam startend.
4: MacCorquodale	Brit, snelste blanke man.
5: Patton	Blank.
6: McDonaldBailey	Neger, geïntimideerd door de valse start

Ook deze auteur maakt een verwijzing naar ‘het zwarte ras’, de negers, die een ‘hegemonie op het sprintnummer’ bezitten.

Na het lezen van de case-artikelen is duidelijk geworden dat deze sprintstrijd niet enkel gaat tussen de participerende atleten. De media hanteren een narratief over ‘zwarten’ (het zwarte ras) tegen ‘blanken’. Enkele eigenschappen worden aan het ‘zwarte ras’ gelinkt:

Het ‘zwarte ras’, ook wel ‘de negers’	blanken
-zwarte huidskleur -‘Onbetwistbare superioriteit en hegemonie op het sprintnummer’ -‘De snelste sprinters’ -Jesse Owens (’36) geldt als voorbeeld	-‘blanke’, ofwel witte huidskleur

De eigenschappen die worden toegewezen aan de atleten door de media zijn onder te delen in aspecten/elementen. Vooralsnog onderscheid ik: ras/ethniciteit, huidskleur, nationaliteit, fysiek, mentaal, metafoor en herkomst. Om patronen en verbanden te ontdekken wordt uit alle artikelen van deze jaargang geturfd hoe vaak de media atleten aanduiden volgens de door mij geconstrueerde elementen van verschil.⁴⁰ Dit zal iedere jaargang verwerkt worden in een schema, te zien op de volgende pagina.

⁴⁰ Voor de overige artikelen (niet de case-artikelen) zie bijlage 1.

	Dillard	Ewell	LaBeach	McCorquodale	5: Patton	6: McDonald Bailey
Ras/etniciteit	‘zwart ras’ en ‘neger’ (4/4)	‘zwart ras’, neger (4/4)	‘zwart ras’, ‘neger’ (4/4)			Neger (2/4)
Huidskleur	Zwart (neger’/zwart ras) (4/4)	Zwart (neger’/zwart ras) (4/4)	Zwart (neger’/zwart ras) (4/4)	Blank (‘snelste blanke man’ (2/4)	Blank (2/4)	Zwart (neger) (2/4)
Nationaliteit	Amerikaan (4/4)	Amerikaan (4/4)	Panamees (4/4)	Brit (4/4)	Amerikaan (4/4)	Brit (4/4)
Fysiek	Reusachtig figuur (2/4)		Soepel lopend (1/4)			
Mentaal			Telkens te langzaam startend (2/4)			Geïntimideerd door de valse start (1/4)
Metafoor	Zwarte bliksemschicht (1/4)	Zwarte bliksemschicht (1/4)	Zwarte bliksemschicht (1/4)	Metoorachtig (1/4)		
Herkomst						Trinidad (1/4)

‘Ras’ en huidskleur zijn expliciet en in grote mate aanwezig in de berichtgeving omtrent de honderd meter mannensprint van 1948. Omdat er in sport en met name de Olympische Spelen vrijwel altijd wordt vermeld voor welke nationaliteit een atleet uitkomt zal dit aspect in volgende jaargangen niet langer geturfd worden weergegeven. Dit element heeft geen periode van ‘dominantie’ of ‘afwezigheid’. Er zit geen ontwikkeling in, nationaliteit wordt altijd benoemd. De fysieke en mentale aspecten lijken alleen individueel te gelden, hier zijn (vooralsnog) geen verbanden in te bespeuren. De metaforen zijn in dit geval veelal ‘natuurverschijnselen’. Het element ‘herkomst’ heeft geen vergelijkingsmateriaal. Uit de case-artikelen komt naar voren dat het narratief dat de media hanteert een strijd is tussen atleten met een zwarte- en atleten met een blanke huidskleur. De atleten met een zwarte huidskleur vormen een ras. Ook krijgen zij op stereotypische wijze eigenschappen toegewezen en de ‘blanke’ atleten niet. De media zeggen over de zwarte atleten dat zij ‘de snelste sprinters’ zijn en de hegemonie op dit atletiekonderdeel bezitten.

Hoofdstuk drie: van huidskleur naar erfelijkheid

Dit hoofdstuk is een samenvatting van de analyses (1948-2008) te vinden in de bijlage. Uit alle krantenberichten zijn de eigenschappen die aan een atleet of een geconstrueerde groep worden toegewezen verzameld. Vanuit *grounded theory* zijn patronen en verbanden ontdekt. Veel woorden die aan een atleet of groep worden toegeschreven duiden op een overeenkomstig ‘element’ of ‘aspect’ van verschil dat de media construeren.

De nadruk van dit hoofdstuk ligt op de ontwikkeling in hoe er over ras wordt gesproken en op het onthullen van een metonymische verschuiving. Het onthullen van de metonymische verschuiving gaat aan de hand van het bekijken naar de ontwikkeling van een stereotypering in de berichtgeving. De media hanteren één stereotypering die zich in de periode 1948-2008 ontwikkelt. Er wordt gekeken uit welke componenten deze bestaat en aan welke groep deze stereotypering wordt toegeschreven. In de loop der jaren wordt dezelfde stereotypering toegekend aan een variërende groep. Ook zullen er verschillende componenten worden verwijderd en worden toegevoegd.

Dit hoofdstuk is opgedeeld in periodes. Aan de basis van deze opdeling liggen ontwikkelingen en breukpunten in de manier van spreken over ras. Hoewel ras de nadruk heeft in dit onderzoek zal ook duidelijk worden dat dit slechts één vorm of element van verschil waarmee de media onderscheid tussen atleten construeren.

1948-1972: De periode van openlijk spreken over raciaal verschil en het stereotyperen van de ‘zwarte Amerikaan’

In de periode 1948 tot en met 1972 zijn de volgende vormen waarin verschil wordt geconstrueerd aanwezig in de berichtgeving. De media spreken in termen die verwijzen naar raciaal of etnisch verschil in de vorm van huidskleur, de huidskleur van een atleet, het land waar hij of zij voor uit komt (nationaliteit), fysieke en mentale aspecten, metaforische aanduidingen en zijn of haar herkomst (land van geboorte wijkt af van het land waarvoor de atleet uitkomt). Verschil in huidskleur is ook te zien via afbeeldingen, hetgeen benoemd is als ‘zichtbaarheid’. De media maken ook verschil in ‘gender’.

Er komen in deze periode woorden voor die verwijzen naar het ‘ras’ of de ‘ethniciteit’ van een atleet. Er wordt onderscheid gemaakt met het aspect ‘huidskleur’. ‘Neger’ als verwijzing naar de zwarte huidskleur van een atleet is een explicietere benoeming van ras. Bovendien kan huidskleur in termen als ‘zwart’ en ‘donker’ beschreven worden zonder dat dit raciale aanduidingen zijn. Kort na de oorlog zien we dat er in de kranten nog heel openlijk wordt gesproken over ras. De honderd meter Olympische sprint te Londen in 1948 werd gewonnen door de Amerikaan Harrison Dillard. De krantenberichten beschrijven deze sprintstrijd als een strijd tussen ‘het zwarte ras’ en ‘de blanken’. Het *Limburgsch dagblad* bericht: ‘Drie negers dus op de eerste drie plaatsen. De blanken Mac Corquodale en Mell Patton, zwaar geslagen dus. Weer als in Berlijn ’36 hegemonie van het zwarte ras op het sprintnummer. MacCorquodale, de Brit, werd vierde en mag zich de snelste blanke man

noemen.⁴¹ Aan de andere kant, bij de vrouwensprint van 1948 wordt Thompson, Jamaicaanse concurrent van de Nederlandse sprintster Fanny Blankers Koen, aangeduid als ‘dat pittige negerinnetje’.⁴²

De Duitser Hary won in 1960 de honderd meter mannensprint in het Stadio Olimpico te Rome. In deze berichtgeving komt ras of etniciteit niet expliciet voor. Bij de vrouwelijke winnares Rudolph in 1960 wordt wel openlijk gesproken over ras in de berichtgeving over de winst van ‘het negerinnetje’.⁴³ In 1972 won de Rus Borsov de honderd meter mannensprint. Het *NRC Handelsblad* beschreef de koelbloedige wijze waarop hij dit deed: ‘Terwijl hij een jarenlange hegemonie van Amerikaanse negers op formidabele wijze doorbroken had, kon er geen lachje vanaf.’⁴⁴ De Amerikaanse Wyomia Tyus won de vrouwensprint in 1968 tijdens de Olympische Spelen in Mexico-Stad. Het *Nieuwsblad van het Noorden* bericht: ‘Wyomia Tyus heeft met groot machtsvertoon haar Olympische titel op de 100 meter dames verdedigd. De 23-jarige Amerikaanse negerin, die in de series en halve finales veruit de beste indruk had gemaakt, zette haar tweede titel de nodige luister bij door tevens met 11.- seconden een nieuw wereldrecord te vestigen.’ Tot aan 1972 zien we dat de krantenberichtgeving openlijk spreekt over raciaal verschil in de vorm van huidskleur. Woorden als ‘het zwarte ras’, ‘negers’ en ‘negerinnetje’ worden expliciet genoemd.

Van 1948 tot en met 1972 worden ook woorden gebruikt die verwijzen naar de huidskleur van een atleet. Er wordt zowel ‘ruwere’ als ‘behoedzamere’ terminologie gehanteerd. Gedurende deze periode zien we in de berichtgeving woorden als ‘blank’, ‘zwart’, ‘donker’ en ‘bruin’ maar ook in raciale termen als ‘zwart ras’, ‘neger’ of ‘negerinnetje’. Zoals eerder te zien wordt de sprintstrijd die gewonnen werd door Dillard in 1948 geconstrueerd als een strijd tussen ‘negers’ en ‘blanken’. In 1960 bericht *de Waarheid* over de winst van Rudolph: ‘De derde atletiekdag in het Stadio Olimpico zorgde voor opwindning. Men wist niet voor wie men het hardst moest juichen. Voor het negerinnetje Wilma Rudolph, dat als een zwarte hinde over de sintels naar het goud op de 100 meter dames in de nieuwe wereld- en Olympische recordtijd van 11 seconden precies.’ Hoewel huidskleur dus in openlijke raciale vorm aanwezig is wordt er ook in mildere en behoedzamere termen gesproken. Het *Leeuwarder Courant* bericht in 1960 bijvoorbeeld over de honderd meter vrouwensprint: ‘De naam van Wilma Rudolph zal ongetwijfeld in het boek over de Spelen van Rome met gouden

⁴¹ ‘Goud, zilver en brons voor drie zwarte bliksemschichten’, *Limburgsch dagblad* (02-08-1948)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A010416080%3Ampg21%3Aa0044&resultsidentifier=ddd%3A010416080%3Ampg21%3Aa0044> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁴² Bob Spaak, ‘t- Rood-wit-blauw aan de hoogste mast; Fanny Blankers werd glansrijk onze eerste Olympisch kampioene’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (03-08-1948)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010950085%3Ampg21%3Aa0081&resultsidentifier=ddd%3A010950085%3Ampg21%3Aa0081> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁴³ Jan Schuurhof, ‘Wilma Rudolph snelste vrouw ter wereld’, *de Waarheid* (03-09-1960)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010471296%3Ampg21%3Aa0073&resultsidentifier=ddd%3A010471296%3Ampg21%3Aa0073> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁴⁴ ‘Sprinter Borsow niet geïmponeerd door goud, *NRC Handelsblad* (02-09-1972)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=lennox+miller&coll=ddd&maxperpage=50&page=4&sortfield=date&identifier=KBNRC01%3A000031481%3Ampg21%3Aa0100&resultsidentifier=KBNRC01%3A000031481%3Ampg21%3Aa0100> [geraadpleegd op 09-08-2016].

letters geboekstaafd worden. In een fantastische race over de 100 meter legde dit donkere meisje beslag op de ‘gouden plak’ op een wijze die bewondering afdwong.’ In 1972 werd nog steeds openlijk over huidskleur gesproken. Zoals eerder te zien streed de Rus Borsov volgens de kranten tegen de Amerikanen. *De Tijd: dagblad voor Nederland* spreekt over: ‘Het fabeltje van de onverslaanbare donkere Amerikaanse schichten was allang uit.’ (...) De Amerikanen wisten dat hun sprintelite niet meer van de kracht van voorgaande jaren was.

In het benoemen van het ‘ras’ of de ‘etniciteit’ van een atleet en diens huidskleur is overduidelijk sprake van *Whiteness*. De ‘eigen’ huidskleur wordt bijna niet benoemd. Enkel in de jaargang van 1948 worden ook witte atleten op hun huidskleur benoemd. Bovendien aan de hand van een ‘onschuldige’ term zoals ‘blank’. De huidskleur van zwarte atleten wordt in veel ‘ruwere’ termen benoemd zoals ‘zwart ras’, ‘neger’ of ‘negerinnetje’, ‘zwart’ maar ook in behoedzamere termen als ‘donker’ en ‘bruin’.

Er is ook sprake van *Whiteness* in de stereotyperende wijze waarop de media een groep in verband brengt met bekwaamheid voor het sprintonderdeel. De berichtgeving rondom Dillard in 1948 laat zien dat de componenten ‘snelste sprinters’ met een ‘hegemonie op het sprintonderdeel’ worden toegewezen aan ‘het zwarte ras’. De auteur van een artikel in *Het Vrije Volk* begint zijn narratief als volgt: ‘De sprint heeft ditmaal eens geen grootheden van het formaat van Jesse Owens opgeleverd, wel het bewijs van de onbetwistbare superioriteit van het zwarte ras op dit gebied. In de halve finales honderd meter verschenen vijf negers aan de start tegen zeven blanken, vier daarvan kwalificeerden zich voor de finale tegen twee blanke sprinters.’⁴⁵

De eigenschappen ‘snelste sprinters met een hegemonie op dit onderdeel’ worden telkens aan een groep toegewezen. Deze groep bezit ondanks zijn heterogeniteit in zijn geheel bekwaamheid voor de sprint. De benamingen voor deze groep ontwikkelen in deze periode. Deze bestaat uit verschillende componenten. Zoals later in de analyse zal blijken is een metonymische verschuiving te zien wanneer je bekijkt uit welke componenten en koppelingen een stereotypering bestaat

In 1948 werd bekwaamheid voor de sprint toegeschreven aan ‘het zwarte ras’. In 1960 bericht het *Leeuwarder Courant*: ‘De grootste finale van de 100 m sprint, een hoogtepunt in de Olympische Spelen, eindigde in een aantal balletsprongen van de deelnemende Amerikanen, die hun vallende landgenoot David Sime trachten te ontwijken met hun spikes. Rechts loopt de zegevierende Duitser Armin Hary, die in dezelfde tijd als Sime door de finish ging. De struikelende Amerikanen Budd en Norton symboliseren het einde van de Amerikaanse hegemonie op de sprint.’⁴⁶ In 1960 wordt de hegemonie op het sprintonderdeel in tegenstelling

⁴⁵ Bob Spaak, ‘Nog steeds zijn de negers de snelste sprinters’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (02-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&maxperpage=50&page=1&sortfield=date&identifier=ddd%3A010950084%3Ampg21%3Aa0065&resultsidentifier=ddd%3A010950084%3Ampg21%3Aa0065> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁴⁶ ‘Duitser Armin Hary brak Amerikaanse suprematie’, *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (02-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Armin+Hary&page=4&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010615719%3Ampg21%3Aa0152&resultsidentifier=ddd%3A010615719%3Ampg21%3Aa0152> [geraadpleegd op 09-08-2016].

tot 1948 toegeschreven aan een afkomst, namelijk de Amerikanen. In de berichtgeving van 1972 wordt de component huidskleur wederom toegevoegd aan de stereotypering. Wanneer Borsov wint bericht *De Tijd: dagblad voor Nederland*: 'Eén Amerikaan of drie, het maakt voor Valerie Borsov niets uit. De Rus spot met het talent van de zwarte Amerikanen, die jarenlang (1960 uitgezonderd, toen de Westduitser Armin Hary, de snelste man ter wereld was) de sprint hebben beheerst.'⁴⁷ Eerst werd het zwarte ras gestereotypeerd, vervolgens de Amerikanen en uiteindelijk wordt duidelijk dat het gaat om 'zwarte Amerikanen'. Eerst wordt deze gekoppeld aan een ras met een zwarte huidskleur, vervolgens een afkomst en tot slot aan afkomst en een zwarte huidskleur.

Er worden ook elementen van verschil vermeld die in dit onderzoek niet de nadruk hebben maar vanwege de methodiek van *grounded theory* wel moeten worden vermeld. Uit een proces van 'open coderen' is duidelijk geworden dat de media meerdere vormen van verschil construeren. Deze zullen hier besproken worden en verder in het stuk enkel worden vermeld wanneer er sprake is van een wending.

In berichtgeving over Olympische Spelen wordt vrijwel altijd vermeld voor welk land de atleet uit komt. De enige noemenswaardige afwijking is wanneer het de eigen nationaliteit betreft. In de berichtgeving over Fanny Blankers Koen in 1948 wordt gesproken over 'onze' Fanny Blankers of 'onze landgenote'.

Inhoudsanalyses onderzochten vaak hoe verschillende atleten worden geprezen of juist niet geprezen op fysiek en mentaal vlak. In dit onderzoek zijn geen patronen of verbanden te veronderstellen op dit gebied. Telkens lijken fysieke of mentale eigenschappen puur te gelden voor die individuele atleet.

Atleten worden ook aangeduid met metaforen. Een opmerkelijke constatering is dat veel metaforen de vorm hebben van een 'natuurverschijnsel' en veelal worden toegeschreven aan zwarte atleten. In de berichtgeving over Dillard in 1948 is een artikel uit het *Limburgsch dagblad* betiteld als: 'Goud, zilver en brons voor drie zwarte bliksemschichten'.⁴⁸ De berichtgeving omtrent Rudolph in 1960 spreken over 'de zwarte uit Amerika' en 'de zwarte hinde'.⁴⁹ Zoals eerder vermeld werd in 1972 gesproken over d 'onverslaanbare donkere Amerikaanse schichten'. Overige termen die voorkwamen zijn 'meteoor' en 'wervelwind'.

⁴⁷ 'Borsov te veel voor Amerikanen', *De Tijd: dagblad voor Nederland* (05-09-1972)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=valeri+borsov&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A011236177%3Ampg21%3Aa0148&resultsidentifier=ddd%3A011236177%3Ampg21%3Aa0148> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁴⁸ 'Goud, zilver en brons voor drie zwarte bliksemschichten', *Limburgsch dagblad* (02-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A010416080%3Ampg21%3Aa0044&resultsidentifier=ddd%3A010416080%3Ampg21%3Aa0044> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁴⁹ Jan Schuurhof, 'Wilma Rudolph snelste vrouw ter wereld', *de Waarheid* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010471296%3Ampg21%3Aa0073&resultsidentifier=ddd%3A010471296%3Ampg21%3Aa0073> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Zichtbaarheid’ geldt voor alle keren dat huidskleur van een atleet pregnant zichtbaar is op een afbeelding. Er zou gesteld kunnen worden dat wanneer huidskleur niet expliciet benoemd wordt het dan wel zichtbaar wordt gemaakt door middel van een afbeelding. Hierin bestaat echter geen verband. Het komt net zo goed voor dat huidskleur zowel benoemd wordt in de tekst als zichtbaar gemaakt op de afbeelding. Ook komt het voor dat er sprake is van geen van beide. Of een van de twee, dat een artikel óf een afbeelding toont óf expliciet spreekt over huidskleur.

‘Gender’ komt op twee manieren voor wanneer de media verschil construeren tussen mannelijke en vrouwelijke atleten. Het *Leeuwarder Courant* bracht in 1960 de loopstijl van Rudolph in verband met vrouwelijkheid: ‘Zij deklasseerde haar tegenstanders met een souplesse en gracieuze sprintkracht, die toch geheel vrouwelijk bleef.’⁵⁰ Verder bestaat gendersverschil in de media in de hoeveelheid artikelen die per geslacht zijn te vinden en de lengte van deze artikelen. Er bestaat veel minder berichtgeving voor vrouwen dan voor mannen. Bovendien zijn deze artikelen vaak korter, of onderdeel van een langer artikel dat veelal de finale van de honderd meter mannensprint behandelt. De vrouwensprint van 1972 bleek ongeschikt voor een analyse omdat er te weinig artikelen zijn te vinden die bovendien te kort zijn. Vandaar dat de analyse afweek en de vrouwensprint van 1968 in Mexico-Stad behandelde. Je kunt je afvragen of de media de mannensprint als berichtwaardiger en relevanter beschouwen dan de vrouwensprint. Vinden de media mannensport in het algemeen belangrijker dan vrouwensport? Dit onderzoek biedt geen antwoorden op deze vragen.

⁵⁰ ‘Nieuw Amerikaans loopwonder Wilma Rudolph liep 100 meter in 11 sec.!', *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (03-09-1960)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=2&sortfiel d=date&iidentifier=ddd%3A010615720%3Ampeg21%3Aa0181&resultsidentifier=ddd%3A010615720%3Ampeg21%3Aa0181> [geraadpleegd op 09-08-2016].

De jaren tachtig: het vermijden van raciaal verschil in de vorm van huidskleur

Waar in de vorige periode openlijk werd gesproken over biologisch en raciaal verschil in de vorm van huidskleur is dit bij de jaargang van 1984 abrupt verdwenen. In de berichtgeving omtrent Lewis en Ashford (1984) wordt in geen enkel artikel nog gesproken over raciaal verschil of huidskleur. In de periode 1948-1972 werd in iedere jaargang gesproken over een stereotypering. Deze jaargang komt die slechts voor in één enkel artikel dat bericht over de winst van Lewis in 1984. 'De sprintfinale, die voor Carl Lewis de weg moest openen, naar het legendarische record van Jesse Owens, bracht hem toch niet in tweeërlei opzicht de voldoening die hij nastreeft. Want met zijn tijd van 9,99 die glanzend afstak tegen die van de rest van het veld, bleef Lewis zeshonderdste van een seconde verwijderd van het wereldrecord dat sinds vorig jaar op naam staat van Calvin Smith. Met die score bleef het enfant terrible ook vierhonderdste boven het olympisch record van Jim Hines, die in 1968 als laatste de sprintovermacht van de Verenigde Staten met goud bekroonde.'⁵¹ De stereotypering geldt wederom enkel voor een afkomst en de component huidskleur is losgetrokken. Bovendien is de 'sprintovermacht' anders op te vatten dan 'de hegemonie op de sprint'. Ook de stereotyperende wijze waarop de media verschil construeerden is verdwenen.

Deze jaargang lijkt dus volkomen 'neutraal', raciaal verschil in de vorm van huidskleur is spoorloos. Toch vinden er twee noemenswaardige omslagen plaats. Allereerst in de (relatieve) kwantiteit waarin afbeeldingen waarop huidskleur pregnant zichtbaar is worden geplaatst in artikelen. Bij acht van de negen artikelen die berichten over de sprintwinst van Lewis wordt een afbeelding geplaatst. Bij Ashford wordt dit in mindere mate gedaan, namelijk bij de helft van de artikelen. Toch valt hier een kanttekening bij te plaatsen. Zoals eerder vermeld komt het bij de vrouwenberichtgeving vaak voor dat het narratief over hun sprint geplaatst wordt binnen een groter narratief dat de mannelijke prestaties behandelt. Lewis en Ashford zijn beide zwart en Amerikaans. Hun landgenoot Moses heeft ook een zwarte huidskleur. Veel artikelen deze jaargang spreken over 'het Amerikaanse succes van 1984' en behandelen de prestaties van alle drie de atleten. Bij deze artikelen is minimaal één afbeelding aanwezig waar de huidskleur van een van deze drie atleten zichtbaar is. Je zou je af kunnen vragen of raciaal verschil in de vorm van huidskleur vaker wordt afgebeeld omdat het expliciet onbespreekbaar is.

Een andere omslag vindt plaats in de toevoeging van een nieuwe vorm waarmee de media verschil tussen atleten construeren. Enkele artikelen schrijven aan Lewis toe dat hij 'natuurtalent' en 'ras-atleet' is. Het *Leeuwarder Courant* bericht bijvoorbeeld: 'Het natuurtalent, gekweekt door zijn ouders en gepolijst door Tom Tellez.'⁵² Deze woorden

⁵¹ 'Carl Lewis geeft perfecte demonstratie op 100 meter', *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (06-08-1984)
http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+_gte_+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+_lte_+%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010565495%3Ampeg21%3Aa0213&resultsidentifier=ddd%3A010565495%3Ampeg21%3Aa0213 [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁵² 'Carl Lewis geeft perfecte demonstratie op 100 meter', *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (06-08-1984)
http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+_gte_+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+_lte_+%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010565495%3Ampeg21%3Aa0213&resultsidentifier=ddd%3A010565495%3Ampeg21%3Aa0213

verwijzen naar een aangeboren bekwaamheid voor de sport. Iets dat is aangeboren is genetisch en zit in het DNA. Het is erfelijk overdraagbaar. De media begint in de jaren tachtig over erfelijkheid te spreken. In de volgende periode zal erfelijkheid een grote rol spelen in het construeren van verschil door de media.

1996-2008: de metonymische verschuiving

Het spreken over ras neemt in deze periode een wending. Nog steeds wordt raciaal verschil in de vorm van huidskleur door de media vermeden. Een opmerkelijke verandering in de berichtgeving vindt plaats in het spreken over erfelijkheid. Bovendien wordt dit gelinkt aan een bepaalde afkomst. Ook doet de stereotyperende wijze waarop de media eigenschappen van een groep beschrijft wederom haar intrede.

In deze jaargangen wordt opvallend veel over erfelijkheid gesproken. Veelal worden erfelijke eigenschappen gelinkt aan een bepaalde herkomst of afkomst, namelijk Jamaica. Dit begint al in 1996 wanneer Bailey de honderd meter sprint wint. Hij komt uit voor de Canadese maar is geboren in Jamaica. Een artikel uit deze jaargang meldt: 'Hoe kon het anders, de eerste vraag aan Donovan Bailey ging over Ben Johnson. Beide atleten zijn Canadees met Jamaicaans bloed. Beiden explodeerden naar de olympische titel op de 100 meter, beiden in een wereldrecord.'⁵³ 'Het zit in het bloed' doelt in de volkstaal op aanwezigheid in het DNA, wat genetisch overdraagbaar en dus erfelijk is. De Jamaicaan Bolt won in Peking 2008 de honderd meter sprint in een wereldrecordtijd. In maar liefst twee derde van de artikelen wordt verwezen naar erfelijkheid. Er wordt in termen gesproken als 'sprinttalent uit de Cariben', 'cadeau van de natuur' en 'van nature snelle Jamaicaan'. Ook in de berichtgeving over de Jamaicaanse Fraser wordt verwezen naar haar (natuur)talent voor de sprint. 'De jonge Fraser blijkt een uitzonderlijk talent dat, net als Bolt, zonder hulp van Amerikanen de wereldtop heeft weten te bereiken.'⁵⁴ Veel artikelen verwijzen naar het feit dat Jamaicanen talent voor de sprint bezitten maar vervolgens voor andere nationaliteiten uitkomen zoals de Verenigde Staten. 'De Jamaicaanse kweekvijver werd altijd leeggevestigd door andere landen. Usain Bolt en Shelly-Ann Fraser zijn de eerste winnaars van de 100 meter onder eigen vlag. Ben Johnson werd er geboren en ook de olympische kampioenen Linford Christie (Groot-Brittannië) en Donovan Bailey (Canada) zijn van Jamaicaanse afkomst.' Hierna wordt gesproken over de successen die Jamaica wél in het verleden heeft behaald en wordt vermeld dat veel Jamaicaanse sprinters met beurzen naar de Verenigde Staten zijn gelokt.'⁵⁵ De helft van de artikelen die berichten over de winst van Fraser bevat woorden die verwijzen naar erfelijkheid.

In deze periode wordt ook opmerkelijk veel verwezen naar de Jamaicaanse herkomst van atleten. Dit gebeurt in 1996 bij Bailey, Johnson, Boldon en Christie. Net was al te zien dat Johnson net als Bailey van geboorte Jamaicaan is maar op het sprintonderdeel voor de

[1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010565495%3Ampg21%3Aa0213&resultsidentifier=ddd%3A010565495%3Ampg21%3Aa0213](#) [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁵³ Vissers, 'Bailey doet Johnson vergeten', *Algemeen Nederlands persbureau ANP* (28-07-1996).

⁵⁴ 'Ereschavot 100 meter behoort toe aan Jamaica', *de Volkskrant* (18-08-2008).

⁵⁵ Rob Velthuis, 'Sociale controle op Caribisch eiland houdt sport puur', *de Trouw* (18-8-2008).

Canadese nationaliteit uitkwam. Bij Boldon uit Trinidad wordt verwezen naar een genealogische herkomst uit Jamaica: “Ik ben geboren op Trinidad, maar mijn moeder is Jamaicaanse. Ik heb dus van alles het beste in me.”⁵⁶ In 1996 maken ook enkele artikelen een verwijzing naar de Jamaicaanse oorsprong van de Britse sprinter Christie.

Waarom wordt er deze periode zo opmerkelijk veel gerefereerd aan erfelijke eigenschappen en waarom worden deze gelinkt aan de Jamaicaanse afkomst? Het antwoord op deze vraag is dat er in deze periode een metonymische verschuiving plaatsvindt. Dit is beter te zien wanneer we kijken naar het terugkeren van de eerder voorgekomen stereotypering. De krantenberichtgeving van 1996-2008 brengt exact dezelfde eigenschappen ‘snelste sprinters en een hegemonie op de sprint’ in verband met een andere groep dan de berichtgeving van 1948-1972 deed. Niet langer worden de ‘zwarte Amerikanen’ maar de ‘Caribiërs’ gestereotypeerd. In de berichtgeving omtrent Bolt en Fraser in 2008 wordt duidelijk dat het specifiek ‘Jamaicanen’ betreft. In een artikel over de mannensprint in 1996 wordt dit keerpunt het best besproken. *De Trouw* meldt: ‘Caribisch bloed in de aderen schijnt dit decennium de voorwaarde te zijn om op de sprint te overheersen. Altijd waren het de Amerikanen geweest die op de kortste afstanden overheersten. De zwarte Amerikanen, wiens voorvaders uit Afrika stammen en werden gehard onder het juk van slavernij. Zij beheersten de olympische geschiedenis, met achttien titels, dertien tweede plaatsen en vijf maal brons. Slechts in 1928, ’76 en ’80 (boycot) stond er geen Amerikaan op het rostrum; in Atlanta bleek de vierde plaats voor Mitchel het hoogst bereikbare. Daarmee werd de olympische finale een herhaling van de WK in Gothenburg, toen respectievelijk de Bailey, Surin en Boldon maling hadden aan tradities.’

De metonymische verschuiving is te zien wanneer je bekijkt uit welke componenten deze stereotypering bestaat. Deze ontwikkelen van 1948 tot en met 2008. In het eerste deel van dit hoofdstuk zagen we dat tussen 1948 en 1972 de eigenschappen ‘snelste sprinters met een hegemonie op het sprintonderdeel’ worden toegewezen aan ‘de zwarte Amerikanen’. Deze groep bezit een overeenkomstige huidskleur en afkomst, namelijk zwart en Amerikaans. In 1996 gaan bovengenoemde eigenschappen gelden voor de groep ‘Caribiërs’ die het sprinten ‘in het bloed zit’. Nu bestaat de stereotypering uit de componenten afkomst en erfelijkheid. ‘In het bloed zitten’ duidt op genetische aanleg dat erfelijk overdraagbaar is. Later in de berichtgeving wordt duidelijk dat de stereotypering specifiek voor ‘Jamaicanen’ geldt. We zien dat de component huidskleur verdwijnt terwijl de component erfelijkheid wordt toegevoegd. Er is sprake van een vervanging van terminologie. Hierdoor wordt de overduidelijke raciale koppeling van de stereotypering ‘verhuld’. De uitwerking is namelijk precies hetzelfde. Zonder de heterogeniteit binnen de groep te erkennen geldt aangeboren bekwaamheid voor de sprint voor de hele groep ‘zwarte Amerikanen’, ‘Caribiërs’ en ‘Jamaicanen’. Atleten die niet tot deze groep behoren zijn niet in het bezit van deze genetische aanleg voor de sprint. Wanneer zij de honderd meter sprint zouden winnen zou deze prestatie opmerkelijker zijn. In plaats van het benoemen van huidskleur wordt er gewezen op genetische erfelijkheid, er is sprake van een veranderde terminologie.

⁵⁶ Vissers, ‘Bailey doet Johnson vergeten’, *Algemeen Nederlands persbureau ANP* (28-07-1996).

Conclusie

Ras is na de Tweede Wereldoorlog een gevoelig onderwerp geworden in Nederland. Uit de literatuur blijkt dat ras en raciaal verschil onbespreekbaar werd. Men hield zich liever afzijdig van dit onderwerp in de hoop niet racistisch over te komen. Dit is ook te zien onder Nederlandse academici: in vergelijking met andere landen bestaan er weinig studies naar de omgang met ras in Nederland.

Hoe onderzoek je iets dat in grote delen van de maatschappij onbespreekbaar is geworden? Deze studie heeft via de casus mediaberichtgeving over sport aangetoond dat dit mogelijk is. Specifiek is de casus krantenberichtgeving over Olympische honderd meter sprintfinales geselecteerd. Sport vormt een interessante casus omdat daar wél gesproken wordt over lichamelijk verschil. Het is een strijd tussen atleten van verschillende afkomst, etniciteit, nationaliteit en ga zo verder. De media vormen zo een bron waaruit de betekenis van ras is te achterhalen via taal. Bovendien zijn de media een referentie van de norm in de maatschappij. Verder is via deze casus ook ontwikkeling te zien want zowel sprint als krantenberichtgeving bestaan sinds de Tweede Wereldoorlog tot het heden. Door deze combinatie van aspecten is de geselecteerde casus geschikt om een ras-discours uiteen te zetten.

Door te kijken naar welke elementen of aspecten de media gebruiken om verschil te construeren tussen atleten wordt ontwikkeling in het spreken over ras zichtbaar. Er is zichtbaar welke aspecten verdwijnen, of juist opkomen en hoe terminologie ontwikkelt. In deze casus is ras in de vorm van huidskleur openlijk bespreekbaar tot medio jaren zeventig, begin jaren tachtig. In 1972 is dit nog expliciet aanwezig in de berichtgeving terwijl het in 1984 geheel verdwenen is. Raciale termen als ‘neger’ en het aanduiden van atleten op huidskleur wordt vermeden. Vanaf de berichtgeving van 1996 is er sprake van veranderde terminologie en komt ras voor in de vorm van verwijzingen naar genetische erfelijkheid.

Het onderzoek constateert een metonymische verschuiving: het openlijk spreken over ras wordt volgens de literatuur vervangen door een verhulde vorm daarvan. Binnen de sprintsport wordt raciaal verschil niet langer aangeduid als verschil in huidskleur maar als verschil in genetische aanleg. In feite betekent dit dat bekwaamheid in de sport niet langer in verband wordt gebracht met kenmerkende uiterlijke aspecten (huidskleur) van (een groep) atleten maar aan innerlijke aspecten (genetisch materiaal).

De media verhullen op deze manier het spreken over ras in deze periode. Terminologie die verwijst naar DNA en genetische overdraagbaarheid is neutraler en behoedzamer omdat het niet direct verwijst naar zichtbaar biologisch verschil. In de hedendaagse maatschappij is het aanvaardbaar te spreken over erfelijkheid en genetische aanleg zonder dat dit racistisch over komt.

Het moment waarop raciaal verschil in de vorm van huidskleur wordt vermeden loopt parallel aan wat in de literatuur geschetst wordt. Mok toont in haar onderzoek naar aardrijkskundige schoolboeken dat er tot in de jaren tachtig en zelfs begin jaren negentig nog (in mindere mate) openlijk werd gesproken over raciaal verschil. Hondius spreekt van een ommekeer in de jaren tachtig. Toen verdween raciaal verschil in de vorm van huidskleur. Deze constatering komt overeen met wat deze studie laat zien. Het vermijden van ras en huidskleur gebeurt medio jaren zeventig, begin jaren tachtig. In de berichtgeving van 1984 is het spoorloos. Volgens Hondius was dit het gevolg van de omgang van de Nederlandse maatschappij met groepen migranten. Wellicht dat het toenemende aantal studies naar ras en racisme in Nederland van invloed is geweest op deze wending.

Vervolgonderzoek zou zich dan ook kunnen toeleggen op het nader onderzoeken van het precieze moment waarop ras en huidskleur verdwijnen en dit in verband brengen met omstandigheden die op dat moment plaatsvinden in de maatschappij. Door te kijken naar de sociale context van die tijd kunnen wellicht factoren en oorzaken aangewezen worden die deze wending nader verklaren. Dit zou meer inzicht bieden in waarom wij voor andere terminologie kiezen wanneer wij spreken over ras.

Bovendien vormt krantenberichtgeving over Olympische honderd meter sprintfinales slechts één casus waarin een ras-discours waarneembaar is. Hierbij moet men in het achterhoofd houden dat lichamelijk verschil bespreekbaar is en dat hierin ontwikkeling is te meten. Er zouden bijvoorbeeld discoursanalyses kunnen worden uitgevoerd van mediaberichtgeving over andere sporten. Bij sprinters wordt tegenwoordig gesproken over genen, DNA en erfelijke overdraagbaarheid. Welke terminologie wordt bijvoorbeeld gehanteerd wanneer de media onderscheid maken tussen voetballers?

Mok doet een discoursanalyse over het begrip ras door onderzoek te doen naar de betekenis die aardrijkskundige schoolmethoden aan dit begrip geven. Misschien kan dit ook aan de hand van andere schoolboeken, zoals etnografische of cultureel antropologische schoolboeken? Een andere denkbare casus zou binnen de politiek kunnen worden gevonden. Bijvoorbeeld getuigenverklaringen of forensisch onderzoek focussen op het uitleggen van lichamelijk verschil. Hoe wordt gesproken over verschillende personen van een verschillende nationale identiteit, etniciteit of afkomst? Hoe spreekt men over verschillende uiterlijke kenmerken, bepaalde genen of andere vormen van lichamelijk verschil?

Dit onderzoek zet aan de hand van een casus een ras-discours uiteen. Deze studie laat zien dat het spreken over verschil in huidskleur geleidelijk aan werd vermeden en welke terminologie daarvoor in de plaats kwam.

Meer onderzoek aan de hand van meerdere casussen kan inzicht bieden in het exacte moment waarop openlijk spreken over ras en huidskleur werd vermeden en levert wellicht meer behoedzame en neutrale terminologie op. .

Nawoord:

Ik wil mijn dank uitbrengen aan Geertje Mak. Tijdens mijn geworstel wist zij vrijwel altijd de dingen te verhelderen met een interessant perspectief. Ook wil ik Harm Kaal bedanken voor zijn hulp en zijn goede bedoelingen. Verder Raymond, Joske en mijn vader voor hun feedback en welwillendheid. En Roel, Roel van Lavieren, die ik altijd kon bellen wanneer ik hem nodig had.

Harm van Grunsven

Literatuur

Aequi, A., *'t is een vreemdeling zeker* (1981).

Andrews, D.L., 'The Fact(s) of Michael Jordan's Blackness: Excavating a Floating Racial Signifier', *Sociology of Sport Journal* (1996), 125-58.

Billings, A.C., 'Depicting the Quarterback in Black and White: A Content Analysis of College and Professional Football Broadcast Commentary', *Howard Journal of Communication* 15:4 (2004), 201-210.

Bovenkerk, F. (red), *Omdat zij anders zijn. Patronen van rasdiscriminatie in Nederland* (1978).

Bruce, T., 'Marking the Boundaries of the "Normal" in Televised Sports: the Play-by-play of Race', *Media, Culture & Society* 26:6 (2004), 861-79.

Bruijn, G. de, *Racisme in Nederland* (1972).

Byrd, J., en M. Utsler, 'Is Stereotypical Coverage of African-American Athletes as "Dead as Disco"? An Analysis of NFL Quarterbacks in the Pages of Sports Illustrated', *Journal of Sports Media* 2:1 (2007), 2-28.

Davis, L. R. en O. Harris, 'Race and Ethnicity in US Sports Media', in L. Wenner (ed.), *Media Sport* (1998), 1-336.

Denham, B.E., A. C. Billings, en K. K. Halone, 'Differential Accounts of Race in Broadcast Commentary of the 2000 NCAA Men's and Women's Final Four Basketball Tournaments', *Sociology of Sport Journal* 19:3 (2002), 315-332.

Dijk, T. A. van, *Elite Discourse and Racism* (1993), 1-336.

Dijk, T. A. van, *Minderheden in de media* (1983).

Dijk, van T. A., 'The Role of the Press in the Reproduction of Racism', *Migrations: Interdisciplinary Perspectives* (2012), 15-29.

Dyer, R., 'The Matter of Whiteness', in P. S. Rothenberg, *White privilege: essential readings on the other side of racism* (2012), 1-183.

Dyer, R., *White* (1997), 1-256.

Essed, P., *Alledaags Racisme* (1984).

Essed, P. en K. Nimako, 'Designs and Co-Incidents: Cultures of Scholarship and Public Policy on Immigrants/Minorities in the Netherlands'. *International Journal of Comparative Sociology* 47:3-4 (2006), 281-312.

Essed, P. en S. Trienekens, "'Who wants to feel white?' Race, Dutch culture and contested identities', *Ethnic and Racial Studies*, 31:1 (2008) 52-72.

- Faegin, J. R., en H. Vera (1995), *White Racism* (1995), 1-292.
- Given, L. M., *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods*, 1-1072.
- Gnida, J., 'Teaching "Nature versus Nurture"', *Teaching Sociology*, 23: 4(1995), 389-395.
- Hall, S. (ed.), *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices* (1997), 1-400.
- Hall, S., 'The Whites of Their Eyes: Racist Ideologies and the Media' in *Race and Class in Media. A Text Reader* (1995), 18-22.
- Hoetink, H., *De gespleten samenleving in het Caribisch gebied, Bijdrage tot de sociologie der rasrelaties in gesegmenteerde maatschappijen* (1961), 1-314
- Hondius, D., *Gemengde huwelijken, gemengde gevoelens. Aanvaarding en ontwijking van etnisch en religieus verschil sinds 1945* (1999), 1-415.
- Hondius, D., 'Race and the Dutch on the uneasiness surrounding racial issues in the Netherlands', in: S. Alghasi, T. H. Eriksen en H. Ghorasi (red.), *Paradoxes of Cultural Recognition: Perspectives from Northern Europe* (2009), 39-59
- Hylton, K., 'Race' and Sport: *Critical Race Theory* (2009), 1-160.
- Jackson, S. J., 'A Twist of Race: Ben Johnson and the Canadian Crisis of Racial and National Identity' *Sociology of Sport Journal* 15 (1998), 21-40.
- Jamieson, K. M., 'Reading Nancy Lopez: Decoding Representations of Race, Class, and Sexuality', *Sociology of Sport Journal* 15 (1998), 343-58.
- Komma, *Racisme/Anti-semitisme* (1982).
- Leonard, D. J., 'The Next M.J. or the Next O.J.? Kobe Bryant, Race and the Absurdity of Colorblind Rhetoric', *Journal of Sport and Social Issues* 28:3 (2004), 284-313.
- Mary, M., *Oordeel, vooroordeel, veroordelen* (1973).
- McCarthy, D., en R. L. Jones, 'Speed, Aggression, Strength, and Tactical Naivete: the Portrayal of the Black Soccer Player on Television', *Journal of Sport and Social Issues* 21:4 (1997), 348-362.
- McCarthy, D., R.L. Jones en P. Potrac, 'Constructing Images and Interpreting Realities: The Case of the Black Soccer Player on Television', *International Review for the Sociology of Sport* 38:2 (2003), 217-238.
- M'Charek, A., 'Beyond Fact or Fiction: on the Materiality of Race in Practice', *Cultural Anthropology* 28:3 (2013), 420-442.
- Mok, I., *In de ban van het ras. Aardrijkskunde tussen wetenschap en samenleving 1876-1992* (1999), 1-422.

- Murell, A. J., en E. M. Curtis (1994) 'Causal Attributions of Performance for Black and White Quarterbacks in the NFL: A Look at the Sports Pages', *Journal of Sport and Social Issues* 16: 3 (1994), 224-233.
- Niven, D., (2005), 'Race, Quarterbacks and the Media: Testing the Rush Limbaugh Hypothesis', *Journal of Black Studies* 35:5 (2005), 684-94.
- Omi, M. A., 'The Changing Meaning of Race, *America Becoming: Racial Trends and Their Consequences* 1 (2001), 243-263.
- Rada, J. A., en K. T. Wulfemeyer, 'Color Coded: Racial Descriptors in Television Coverage of Intercollegiate Sports', *Journal of Broadcasting and Electroning Media* 49: 1 (2005), 65-85.
- Rainville, R. E., en E. McCornick, 'Extent of Covert Racial prejudice in Pro Footballers Announcers' Speech', *Journalism Quarterly* 54 (1977), 20-26.
- Sabo, D., S. C. Jansen, D. Tate, M. C. Duncan en S. Legget, 'Televising International Sport: Race, Ethnicity, and Nationalistic Bias', *Journal of Sport and Social Issues* 20:1 (1996), 7-21.
- Schoutsen, L., K. en M., *Anti-Racisme. Een andere richting, congresverslag 12-13 nov.* (1983).
- Solomos, J., en L. Back, *Theories of Race and Racism: A reader* (2001), 1-671, alhier 156-158.
- Spencer, N. E., 'Sister Act VI: Venus and Serena Williams at Indian Wells: "Sincere Fictions" and White Racism', *Journal of Sport and Social Issues* 28:2 (2004), 115-135.
- Van den Berg, H. en P. Reinsch, *Racisme in schoolboeken* (1983).
- Van Sterkenburg, J., e.a., 'Race, ethnicity, and content analysis of the sports media: a critical reflection', *Media, Culture & Society* 32: 5 (2010), 819-839.
- Van Sterkenburg, J., en A. Knoppers, 'Dominant Discourses about Race/Ethnicity and Gender in Sport Practice and Performance', *International Review for the Sociology of Sport* 39; 301(2004), 301-320.
- Vanvugt, Ewald, en Laura van Campenhout, *Nestbevuilers. 400 jaar Nederlandse critici van het koloniale bewind in de Oost en de West* (1996).
- Wertheim, W. F., *Koloniaal racisme* (1991).
- With, J. S., *Rassenvoorkeur bij partnerkeuze; een onderzoek over gemengde relaties c.q. huwelijken van Nederlanders en Surinamers of Antillianen in de steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht* (1981).

Krantenartikelen hoofdstuk drie

‘Borsov te veel voor Amerikanen’, *De Tijd: dagblad voor Nederland* (05-09-1972)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=valeri+borsov&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A011236177%3Ampg21%3Aa0148&resultsidentifier=ddd%3A011236177%3Ampg21%3Aa0148> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Carl Lewis geeft perfecte demonstratie op 100 meter’, *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010565495%3Ampg21%3Aa0213&resultsidentifier=ddd%3A010565495%3Ampg21%3Aa0213> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Duitser Armin Hary brak Amerikaanse suprematie’, *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (02-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Armin+Hary&page=4&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010615719%3Ampg21%3Aa0152&resultsidentifier=ddd%3A010615719%3Ampg21%3Aa0152> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Ereschavot 100 meter behoort toe aan Jamaica’, *de Volkskrant* (18-08-2008).

‘Goud, zilver en brons voor drie zwarte bliksemschichten’, *Limburgsch dagblad* (02-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A010416080%3Ampg21%3Aa0044&resultsidentifier=ddd%3A010416080%3Ampg21%3Aa0044> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Nieuw Amerikaans loopwonder Wilma Rudolph liep 100 meter in 11 sec.!', *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=2&sortfield=date&identifier=ddd%3A010615720%3Ampg21%3Aa0181&resultsidentifier=ddd%3A010615720%3Ampg21%3Aa0181> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Schuurhof, Jan, ‘Wilma Rudolph snelste vrouw ter wereld’, *de Waarheid* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010471296%3Ampg21%3Aa0073&resultsidentifier=ddd%3A010471296%3Ampg21%3Aa0073> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Spaak, Bob, ‘t- Rood-wit-blauw aan de hoogste mast; Fanny Blankers werd glansrijk onze eerste Olympisch kampioene’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (03-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010950085%3Ampg21%3Aa0081&resultsidentifier=ddd%3A010950085%3Ampg21%3Aa0081> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Spaak, Bob, 'Nog steeds zijn de negers de snelste sprinters', *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (02-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&maxperpage=50&page=1&sortfield=date&identifier=ddd%3A010950084%3Ampeg21%3Aa0065&resultside ntifier=ddd%3A010950084%3Ampeg21%3Aa0065> [geraadpleegd op 09-08-2016].

'Sprinter Borsow niet geïmponeerd door goud, *NRC Handelsblad* (02-09-1972)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=lennox+miller&coll=ddd&maxperpage=50&page=4&sortfield=date&identifier=KBNRC01%3A000031481%3Ampeg21%3Aa0100&resultside ntifier=KBNRC01%3A000031481%3Ampeg21%3Aa0100> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Velthuis, Rob, 'Sociale controle op Caribisch eiland houdt sport puur', *de Trouw* (18-8-2008).

Vissers, 'Bailey doet Johnson vergeten', *Algemeen Nederlands persbureau ANP* (28-07-1996).

Bijlage

De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 1948 in Londen

De Nederlandse Fanny Blankers-Koen was de ster van 1948. Zij won maar liefst 4 medailles, waaronder op de 100 meter sprint. Ze streed tegen de Britse Manley (plaats 2), de Australische Strickland (3de), Jones en Myers (4de & 5de) uit Canada en op de laatste plaats eindigde Thompson uit Jamaica. Op delpher.nl zijn zeven artikelen te vinden over de finale. Veel van deze artikelen gaan in op Fanny Blankers-Koen als individu. Om verschil aan te duiden zijn verschillende partijen nodig. Het eerste case-artikel komt uit *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad*.⁵⁷ Hierin komen de andere atleten ook aan bod. Het tweede case-artikel komt uit *het Nieuwsblad van het Noorden*.⁵⁸ Het narratief bevat niet enkel deze sprintstrijd maar de strijd om records in het algemeen. Bovendien spreekt de auteur ook over groepen en dezelfde stereotypering als die we eerder bij de mannen zagen.

Het artikel uit *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* begint met een uitvoerige beschrijving van de superioriteit van Fanny Blankers. Vervolgens wordt gesproken over het verloop (kwart- en halve finales) van de honderd meter sprint voor vrouwen. Alle atletes worden aangeduid met hun 'nationaliteit'. Behalve Thompson, die wordt aangeduid als 'dat pittige negerinnetje'. Tot slot wordt gesproken over de finale. Vaak wordt in de berichtgeving gesproken over 'onze' Fanny Blankers of 'onze landgenote'. Volgens de auteur overklaste Fanny Blankers-Koen haar tegenstanders. Hij sluit met: 'Een Engels meisje met de tweede plaats, het hoogste dat men als tegenstander van een Fanny Blankers verlangen mag.' Dit case-artikel bevat een afbeelding. Dit vormt een nieuw element namelijk 'zichtbaarheid'. Bij dit aspect draait het erom of huidskleur van de atleten pregnant zichtbaar is. Door de belichting en waarschijnlijk ook de technische mogelijkheden is niet bij elk artikel huidskleur te onderscheiden. De afbeelding toont enkel Fanny Blankers-Koen en er is duidelijk zichtbaar dat zij een witte huidskleur heeft.

Het artikel uit *het Nieuwsblad van het Noorden* begint ook met het benadrukken van de overmacht van Blankers-Koen. Ook hier wordt gesproken over 'onze sprintster'. Wederom komt er een metafoor in de vorm van een natuurverschijnsel voor. Blankers-Koen wordt aangeduid als 'wervelwind'. Na het spreken over deze sprintfinale gaat het artikel in op de sprintstrijd om het olympisch record: 'Fanny's tijd van 11.9 sec is de beste van dit toernooi. Van enige recordverbetering kon nauwelijks sprake zijn op deze wat zwaar geworden baan en bij een voor haar zo onbeduidende tegenstand.' Het record staat scherp: 'Dermate scherp, dat er vermoedelijk in de eerste jaren niemand zijn zal die er aan tippen kan. Tenzij er plotseling

⁵⁷ Bob Spaak, 't- Rood-wit-blauw aan de hoogste mast; Fanny Blankers werd glansrijk onze eerste Olympisch kampioene', *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (03-08-1948)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010950085%3Ampeg21%3Aa0081&resultsidentifier=ddd%3A010950085%3Ampeg21%3Aa0081> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁵⁸ 'Nederlandse vlag aan de hoogste mast, Fanny Blankers is 's werelds snelste sprintster', *Nieuwsblad voor het Noorden* (03-08-1948)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010884655%3Ampeg21%3Aa0007&resultsidentifier=ddd%3A010884655%3Ampeg21%3Aa0007> [geraadpleegd op 09-08-2016].

verrassingen komen mochten van achter het IJzeren Gordijn. Merkwaardig genoeg speelt het zwarte ras in dit opzicht geen rol, merkwaardig omdat de mannelijke zwarte sprinters telkens weer van de allerhoogste klasse blijken te zijn en een bepaald dominerende positie bij de spelen zijn gaan innemen. De niet geheel gerechtvaardigde hoop van de Britten dat hun vertegenwoordigster de 18-jarige typiste Menley een greep zou kunnen doen naar de titel werd volkomen in duigen geslagen.’ Dit artikel bevat een afbeelding waarop alle atletes te zien zijn. Op één na (Thompson) hebben zij allen een witte huidskleur.

Uit de case-artikelen wordt duidelijk dat in strijd om records de auteur van *het Nieuwsblad van het Noorden* over groepen spreekt. Verder wordt alleen gesproken over een strijd tussen individuele atleten. Aan de groepen worden enkele eigenschappen gelinkt:

Fanny Blankers-Koen	Plotselinge verrassingen van achter het IJzeren Gordijn	Zwarte ras
-niet zwart	-overeenkomstige afkomst -niet zwart	-zwart -mannelijke sprinters superieur

Na het analyseren van de case-artikelen is er een nieuw element ontstaan: ‘zichtbaarheid’. Wederom is uit alle artikelen van deze jaargang geturfd hoe vaak de media de atleten per aspect aanduiden:⁵⁹

	Blankers-Koen	Strickland	Manley	Jones	Meyers	Thompson
Ras						Negerinnetje (2/7)
Huidskleur						Zwart (2/7)
Nationaliteit	Nederlands (4/7) ‘onze’/’ons’: (4/7)	Australië (3/7)	Engelse (5/7)	Canada (3/7)	Canada (3/7)	Jamaica (3/7)
Fysiek						
Mentaal						Pittig (2/7)
Metafoor	Wervelwind (1/7)					
Herkomst						
Zichtbaarheid	(3/7)	(1/7)	(1/7)	(1/7)	(1/7)	(1/7)

Ras/ethniciteit en huidskleur spelen expliciet een minder grote rol in de berichtgeving over de vrouwensprint van 1948. Enkel Thompson (de enige niet-witte atlete) wordt via deze categorieën aangeduid. Bij die artikelen is geen afbeelding aanwezig. Er lijkt me overduidelijk sprake van *Whiteness* waar de ‘eigen’ huidskleur de norm is. Zodoende blijft die onzichtbaar en wordt enkel de huidskleur van de afwijkende ‘ander’ benoemd. Vaak worden in de artikelen benoemingen als ‘onze’ Fanny Blankers gebruikt. Dit lijkt me logisch wanneer een atlete uit eigen land vier medailles wint. Toch is het vermeldingswaardig omdat het afwijkt van de berichtgeving van andere jaargangen. Uit de case-artikelen zagen we de stereotypering omtrent het ‘zwarte ras’ bij de mannen terugkomen.

⁵⁹ Voor de overige artikelen zie bijlage 1.

De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1960 in Rome

De mannensprint op de Olympische Spelen van 1960 werd gewonnen door de Duitser Armin Hary. David Sime (V.S.) en de Brit Peter Radford eindigde tweede en derde. Vierde werd de Cubaan Enrique Figuerola, vijfde Frank Budd (V.S.) en als laatste eindigde Ray Norton (V.S.). In de database van Delpher zijn zes artikelen te vinden over de finale. Maar liefst vier van deze artikelen bezitten een zelfde soort narratief, namelijk: 'Hary die een einde maakt aan de hegemonie van de Amerikaanse sprinters'. Twee van deze vier artikelen zijn gekozen als case-artikel omdat er wordt gesproken in groepen.

Allereerst een artikel uit *De Telegraaf*.⁶⁰ De titel luidt: 'Zwarte dag voor de Amerikanen'. De auteur vervolgt: 'ROME, donderdag 1 september 1960 zal in de geschiedenis van de Amerikaanse olympische atletiek als een van de donkerste dagen geboekstaafd blijven. Want terwijl de Duitser Armin Hary op de 100 meter een einde maakte aan de overheersing van de rappe Amerikaanse sprinters, die sinds 1932 nooit het goud hadden gemist, haalden zes andere lopers het stukje uit alle Amerikaanse atleten voor de finale van de 800 meter uit te schakelen.' Het artikel gaat verder over de finale, waarbij een derde start noodzakelijk was. De eerste start mislukte en bij de tweede start was Hary te vroeg. Drie keer bleek scheepsrecht te zijn. Dit case-artikel bevat een afbeelding, waarop enkel Hary is te zien.

Het tweede case-artikel is afkomstig uit *de Leeuwarder Courant*.⁶¹ De titel luidt: 'Duitser Armin Hary brak Amerikaanse suprematie'. De auteur start met een anekdote over Hary. Hij zou te slecht zijn bevonden voor een beurs aan de universiteit van Santa Barbara in Zuid-Californië, maar breekt ironisch gezien nu wel 'de Amerikaanse suprematie'. Vervolgens wordt ingegaan op de finale en de valse start van Hary, die bekend stond als een *quickstarter*. Na een correcte start liep Hary uit en was de winst voor Sime en Radford uit het zicht. 'De pure snelheid van de Duitser was niet te evenaren en voor het eerst sinds 1928 had een niet-Amerikaan de gouden medaille op de 100 meter veroverd.' Ook dit artikel bevat een afbeelding. Huidskleur lijkt in de tekst verdwenen te zijn maar is wel pregnant zichtbaar op de afbeelding. Alle atleten zijn duidelijk in beeld. Het onderschrift luidt: 'De grootste finale van de 100 m sprint, een hoogtepunt in de Olympische Spelen, eindigde in een aantal balletsprongen van de deelnemende Amerikanen, die hun vallende landgenoot David Sime trachten te ontwijken met hun spikes. Rechts loopt de zegevierende Duitser Armin Hary, die in dezelfde tijd als Sime door de finish ging. De struikelende Amerikanen Budd en Norton symboliseren het einde van de Amerikaanse hegemonie op de sprint. Naast Hary loopt de Brit Radford, die derde werd. In het midden de kleine Cubaan Figuerola die vierde werd.'

⁶⁰ 'Zwarte dag voor de Amerikanen', *De Telegraaf* (02-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Armin+Hary&page=5&maxperpage=50&sortfield=date&coll=dd&identifier=ddd%3A110588018%3Ampg21%3Aa0219&resultsidentifier=ddd%3A110588018%3Ampg21%3Aa0219> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁶¹ 'Duitser Armin Hary brak Amerikaanse suprematie', *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (02-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Armin+Hary&page=4&maxperpage=50&sortfield=date&coll=dd&identifier=ddd%3A010615719%3Ampg21%3Aa0152&resultsidentifier=ddd%3A010615719%3Ampg21%3Aa0152> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Uit de case-artikelen komt naar voren dat het niet enkel de participerende atleten zijn die tegen elkaar strijden. Hary strijdt tegen ‘de Amerikanen’. In onderstaand schema staan de door de media toegeschreven eigenschappen:

De Amerikaanse atleten	Armin Hary (Duitser/Europeaan)
‘1932 bestaand monopolie’ ‘sprintelite’ ‘rappe sprinters’ ‘triest resultaat’ ‘struikelende Amerikanen Budd en Norton symboliseren het eind van de Amerikaanse hegemonie’	‘brak Amerikaanse suprematie’ ‘23-jarige Duitser’ ‘In VS niet goed genoeg bevonden’ ‘eigenzinnig, nukkig en egoïstisch’

Opnieuw is uit alle artikelen deze jaargang geturfd hoe vaak de media een atleet aanduiden volgens de door mij geconstrueerde elementen:⁶²

	Hary	Sime	Budd	Norton	Figuerola	Rashford
Ras/etniciteit						
Huidskleur						
Nationaliteit	Duitser	Amerikaan	Amerikaan	Amerikaan	Cubaan	Brit
Fysiek						
Mentaal	Eigenzinnig (2/6) Quickstarter (2/6)					
Metafoor						
Herkomst						
Zichtbaarheid	(4/6)	(3/6)	(3/6)	(3/6)	(3/6)	(3/6)

Als we de schema’s van deze jaargang bekijken lijken ras, etniciteit en huidskleur verdwenen. Deze aspecten komen niet langer expliciet voor in de berichtgeving, enkel het land waar een atleet voor uitkomt. Toch heb ik na het analyseren van deze artikelen niet het gevoel dat ze zijn verdwenen. Na de analyse van de case-artikelen is te zien dat ook in deze berichtgeving de stereotypering van ‘rappe sprinters’ met een ‘monopolie’ op de honderd meter sprint voor mannen aanwezig is. Bij deze jaargang wordt deze stereotypering echter niet aan een ‘ras’ of huidskleur toegewezen, maar aan een afkomst/nationaliteit: de Amerikanen. Ik denk dat het element ‘zichtbaarheid’ een rol speelt. Bij de helft van de artikelen is huidskleur pregnant zichtbaar. Bij het case-artikel uit *de Leeuwarder Courant* wordt in het onderschrift van de afbeelding duidelijk verwezen naar Budd en Norton die ‘het einde van de Amerikaanse hegemonie op de sprint symboliseren’. Zij zijn overduidelijk zwart. Waarom symboliseert de vallende ‘witte’ atleet Sime niet het einde van de Amerikaanse hegemonie? Een aspect van de stereotypering dat we in de vorige jaargang zagen wordt duidelijk toegewezen aan zwarte atleten. Het is opmerkelijk dat deze jaargang ‘ras’ en ‘huidskleur’ expliciet afwezig zijn. Verderop is te zien dat bij de berichtgeving van de

⁶² Voor de overige artikelen van deze jaargang: zie bijlage 2.

vrouwen deze jaargang komen deze elementen nog voor. Ook in vorige jaargangen en nog te zien komende jaargangen wordt er nog openlijk over huidskleur-verschil gesproken. Overigens denk ik wel dat er impliciet verwezen wordt naar huidskleur door het vermelden van de stereotypering die werd toegeschreven aan ‘het zwarte ras’ en de zichtbaarheid op de afbeeldingen.

De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 1960 in Rome

In het Stadio Olimpico te Rome won de Amerikaanse Wilma Rudolph van de Engelse Dorothy Hyman, de Italiaanse Giuseppe Leone werd derde met dezelfde tijd als Hyman. Hierachter eindigde de Russische Utkina, de Franse Capdevielle en Jennifer Smart uit Groot-Brittannië. In de database van delpher zijn zeven artikelen te vinden over de finale. Veel van deze artikelen lijken qua narratief op elkaar en spreken expliciet over ‘ras’ en huidskleurverschil. De keuze is gevallen op contrasterende case-artikelen. Een artikel uit *de Waarheid*⁶³ spreekt open over huidskleurverschil en een artikel uit *het Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland*⁶⁴ doet dit gematigder.

De titel van het artikel uit *de Waarheid* luidt: ‘Wilma Rudolph, snelste vrouw ter wereld’. ‘Er schitterde veel goud voor Amerika’ is de ondertitel en zo begint het narratief dat het artikel hanteert. ‘De derde atletiekdag in het Stadio Olimpico zorgde voor opwinding. Men wist niet voor wie men het hardst moest juichen. Voor het negerinnetje Wilma Rudolph, dat als een zwarte hinde over de sintels naar het goud op de 100 meter dames in de nieuwe wereld- en Olympische recordtijd van 11 seconden precies.’ Vervolgens meldt het narratief prestaties van Amerikaanse atleten op andere onderdelen deze Spelen. Even later in het artikel gaat de auteur verder over de finalesprint van Rudolph: ‘De zwarte gazelle uit Amerika vloog meer dan ze liep, in een boeiende stijl, ver voor haar concurrenten uit.’ De auteur sluit met de rangschikking en de tijden van de overige atletes.

De narratieve structuur is dat Rudolph zowel een wereld- als olympisch record neerzette en boven haar tegenstanders uitsteeg. *Het Leeuwarder Courant* hanteert eenzelfde soort structuur: ‘De naam van Wilma Rudolph zal ongetwijfeld in het boek over de Spelen van Rome met gouden letters geboekstaafd worden. In een fantastische race over de 100 meter legde dit donkere meisje beslag op de ‘gouden plak’ op een wijze die bewondering afdwong. Zij deklasseerde haar tegenstanders met een souplesse en gracieuze sprintkracht, die toch geheel vrouwelijk bleef. (...) Geen moment werd het Newyorkse meisje tijdens de series, halve finales of finale bedreigd.’ Het artikel eindigt met de verwarring die ontstond toen de speakers bij de tweede de verkeerde atlete omriepen. Dit artikel bevat een afbeelding. Door de belichting is huidskleur-verschil niet pregnant zichtbaar. Uit dit artikel is een nieuw aspect ontstaan: ‘gender’. Dit zijn gedrags- en identiteitsaspecten van sekse, ter onderscheiding van lichamelijke en biologische aspecten. ‘Zij deklasseerde haar tegenstanders met een souplesse en gracieuze sprintkracht, die toch geheel vrouwelijk bleef.’ De auteur zou souplesse en gracieuze sprintkracht normaliter aan mannelijkheid verbinden en legt een verband tussen een bepaalde loopstijl en vrouwelijkheid.

⁶³ Jan Schuurhof, ‘Wilma Rudolph snelste vrouw ter wereld’, *de Waarheid* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfiel d=date&identifier=ddd%3A010471296%3Ampg21%3Aa0073&resultsidentifier=ddd%3A010471296%3Ampg21%3Aa0073> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁶⁴ ‘Nieuw Amerikaans loopwonder Wilma Rudolph liep 100 meter in 11 sec.!', *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=2&sortfiel d=date&identifier=ddd%3A010615720%3Ampg21%3Aa0181&resultsidentifier=ddd%3A010615720%3Ampg21%3Aa0181> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Uit de narratieve structuur van de vrouwensprint van 1960 is duidelijk geworden dat Wilma Rudolph als individu streed tegen de participerende atletes en om het record. Er komen geen generalisaties of groepen voor. Nog eens is er geturfd uit alle artikelen deze jaargang hoe vaak een auteur verschil aanduidt binnen de door mij geconstrueerde categorisaties.⁶⁵

	Rudolph	Hyman	Leone	Itkina	Capdevielle	Smart
Ras/etniciteit	Negerinnetje (2/7)					
Huidskleur	Donker(x2) Bruin Zwart (4/7)					
Nationaliteit	Amerikaans	Britse	Italiaans	Russisch	Frans	Brits
Fysiek	Souplesse en gracieuze sprintkracht (3/7) Boeiende stijl (1/7)					
Mentaal						
Metafoor	-Zwarte hinde -Zwarte gazelle (x2) -Amerikaans geweld -Vloog meer dan ze liep -nieuw Amerikaans loopwonder (6/7)					
Herkomst						
Zichtbaarheid						
Gender	Vrouwelijke loopstijl (1/7)					

Als we kijken naar dit schema is te zien dat ras/etniciteit en huidskleur in mindere mate maar nog opzichtig aanwezig is in deze jaargang. Rudolph wordt in meer dan de helft van de artikelen aangeduid met haar huidskleur, hoewel in verschillende bewoordingen (donker, bruin, zwart). De overige atletes worden niet op hun huidskleur benoemd. Wederom is er sprake van *Whiteness* want Rudolph is de enige zwarte atlete. Nationaliteit is en blijft een stabiele factor. Er zijn relatief veel fysieke verwijzingen, vooralsnog kan ik hier geen verband in zien. Veel metaforische aanduidingen betreffen ook Rudolphs huidskleur. Drie van de zeven artikelen lieten een foto zien waarop Rudolph en Hyman te zien waren. Huidskleurverschil was door de belichting niet duidelijk zichtbaar op die afbeeldingen. Bij ieder van deze drie artikelen werd de huidskleur van Rudolph expliciet genoemd in de tekst. Wellicht ondersteunt deze waarneming de eerder gemaakte veronderstelling dat bij de berichtgeving omtrent de mannensprint huidskleur niet expliciet genoemd werd in de tekst omdat dit verschil duidelijk zichtbaar was op de afbeeldingen. De auteur van dit artikel

⁶⁵ Voor de overige artikelen zie bijlage 2.

De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1972 in München

In 1972 won de Rus Borsov de honderd meter mannensprint. In München werden de twee grootste tegenstanders, de Amerikanen Rey Robinson en Eddie Hart, gediskwalificeerd (vergissing over de starttijd). De enige overgebleven Amerikaan in de finale, Robert Taylor, eindigde op de tweede plaats. De Jamaicaan Miller won het brons. In de database van Delpher zijn zeven artikelen te vinden die berichten over het resultaat van deze finale. Als case-artikelen heb ik wederom gekozen voor contrast, ter vergelijking. De keuze is gevallen op één artikel uit *De tijd: dagblad voor Nederland*⁶⁶ waarin openlijk en expliciet wordt gesproken over ‘ras’ en huidskleur en een artikel uit het *Nieuwsblad van het Noorden*⁶⁷ waarin dit niet voor komt.

Het artikel *De Tijd: dagblad voor Nederland* heeft als titel: ‘Borsov te veel voor Amerikanen’. Onmiddellijk lijken de competitieve partijen uiteen gezet. ‘Eén Amerikaan of drie, het maakt voor Valerie Borsov niets uit. De Rus spot met het talent van de zwarte Amerikanen, die jarenlang (1960 uitgezonderd, toen de Westduitser Armin Hary, de snelste man ter wereld was) de sprint hebben beheerst.’ Het artikel gaat verder over de Amerikaanse sprinters die te laat aan de start verschenen en hierdoor niet aanwezig waren bij de finale. Veel van de artikelen deze jaargang gaan in op de trainingswijze van Borsov: ‘Valeri Borsov, student uit Kiev, is een sprinter van de wetenschap. (...) Zijn start, die traag lijkt, de manier waarop hij zich pas later volledig opricht – alles is het gevolg van jarenlange research, waarbij deskundigen op allerlei terreinen zijn ingeschakeld.’ Toen Borsov het goud in 1972 won, was er veel controverse over de vraag of hij nu de snelste man ter wereld was, of niet? De auteur van dit artikel gaat hier ook op in: ‘Valeri Borsov mag de snelste man ter wereld zijn – wereldrecords bezit hij niet. Die zijn in handen van de Amerikanen, gemaakt onder ideale omstandigheden, gestopt met de hand. Elektronisch echter is Borsov de snelste.’ (...) ‘Bovendien, alle keren dat Borsov de Amerikanen heeft ontmoet, heeft hij ze duidelijk teruggewezen.’ Met deze constatering eindigt het artikel.

Het artikel uit het *Nieuwsblad van het Noorden* begint als volgt: “Al direct na de start was ik zeker van mijn overwinning’. Een antwoord dat helemaal niets weg had van grootspraak. De olympische kampioen op de 100 meter, de Rus Valeri Borzov, raakte met dit antwoord precies de kern van de vraag, die vrijdagmiddag de 80.000 toeschouwers in het Olympisch Stadion van München bezighield. De vraag luidde: “Zou de veelvoudige Europees kampioen erin slagen om een einde te maken aan die al zo lang durende Amerikaanse hegemonie op die kortste sprintafstand?” Een hegemonie die sinds de Tweede Wereldoorlog alleen door de Westduitser Armin Hary (Rome 1960) was doorbroken’. Iets verder in het artikel gaat de auteur ook in op de vraag ‘of dit de Rus nu de snelste ter wereld maakt’. Ik citeer: ‘Veel zaken wijzen erop dat de Rus zich deze eretitel nog niet mag toeëigenen. Nog

⁶⁶ ‘Borsov te veel voor Amerikanen’, *De Tijd: dagblad voor Nederland* (05-09-1972)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=valeri+borsov&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A011236177%3Ampg21%3Aa0148&resultsidentifier=ddd%3A011236177%3Ampg21%3Aa0148> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁶⁷ ‘Borsov snel zeker van triomf’, *Nieuwsblad van het Noorden* (02-09-1972)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=lennox+millier&coll=ddd&maxperpage=50&page=4&sortfield=date&identifier=ddd%3A011016436%3Ampg21%3Aa0397&resultsidentifier=ddd%3A011016436%3Ampg21%3Aa0397> [geraadpleegd op 09-08-2016].

steeds is namelijk het wereldrecord in handen van enkele Amerikanen.’ Waar in het andere case-artikel artikel de ‘zwarte Amerikanen’ in verband werden gebracht met ‘hegemonie op de sprint’ en ‘talent’ komt huidskleur hier niet expliciet voor. ‘Met Olympisch kampioen Borzov kan er in de sprintwereld wel eens een nieuw tijdperk zijn ingetreden. Het tijdperk van de volledig wetenschappelijk begeleide sprinter. De tegenpool dus van het Amerikaanse sprinttype, dat het moet hebben van vooral natuurlijke aanleg. Bij Borzov ligt dat allemaal anders. Natuurlijk had en heeft hij aanleg, maar niet voor niets wordt hij aangeduid als de ‘geprogrammeerde’ sprinter of als ‘model Borzov’. Borzov is namelijk voor een belangrijk deel gemaakt. Gemaakt door wetenschapsmensen, die uit de laboratoria alle benodigde gegevens haalden.’ De auteur sluit het artikel met enkele dankbetuigingen van Borzov zelf. Het artikel bevat een afbeelding. Op de afbeelding is te zien dat Borzov wint van Taylor, huidskleur-verschil is pregnant zichtbaar.

Uit de narratieve structuur komt naar voren dat de strijd deze jaargang ging tussen Borzov en de (zwarte) Amerikanen. In onderstaand schema zijn de bijgevoegde eigenschappen aan de partijen uiteengezet:

Borzov	De Amerikanen
-Ook talent, maar vooral door wetenschap zo’n goede sprinter -Rus/Europeaan -Europees kampioen maar niet wereldrecord. -Nooit verloren van een Amerikaan -Twijfel of hij nu de snelste sprinter ter wereld is of niet.	-Talent van nature, aanleg. -Zwart -Jarenlang sprint hebben beheerst (hegemonie) -Wereldrecord (wel hand-getimed) -De vraag of zij de sprintelite nog zijn of dat zij dit waren.

In het ene case-artikel wordt de groep Amerikanen benoemd op huidskleur en in het andere artikel niet. In beide artikelen worden ze wel met dezelfde stereotypering in verband gebracht. Er is een aspect toegevoegd aan de stereotypering. Vorige jaargangen waren het ‘snelle sprinters’ die jarenlang de sprint hebben beheerst. Nu wordt deze groep ook benoemd op ‘natuurlijke aanleg’. Dit vormt een nieuw element. Natuurlijke aanleg heeft te maken met genen en overdraagbaarheid. Vandaar dat dit aspect geconstrueerd wordt als ‘erfelijkheid’. Omdat uit de case-artikelen onduidelijk is of het gaat om de Amerikanen in het algemeen of specifiek ‘zwarte’ Amerikanen heb ik deze groep meegenomen bij het turven uit alle overige artikelen. Dit zal enkel deze jaargang gebeuren. Ook is specifiek voor deze jaargang het aspect ‘stereotypering’ toegevoegd.

Andermaal is uit alle artikelen deze jaargang geturfd hoe vaak de individuele atleten en de Amerikanen met ‘categorisaties’ van verschil in verband worden gebracht:⁶⁸

	Borsov	De Amerikanen	Robert Taylor	Lennox Miller
Ras/etniciteit		Negers (1/7)		
Huidskleur		Zwart (2/7) Donker (1/7)		
Nationaliteit	Rus	n.v.t.	Amerikaan	Jamaica
Fysiek	Blond (1/7) Souplesse en snelheid (2/7)			
Mentaal				
Metafoor	‘door wetenschap gemaakt’/‘machine’ etc. (3/7)	Fabeltje onverslaanbare donkere Amerikaanse schichten (1/7)		
Herkomst				
Zichtbaarheid	(4/7)	(4/7)	(4/7)	(1/7)
Gender				
Erfelijkheid		Natuurlijke aanleg/talent (2/7)		
Specifiek voor deze jaargang: Stereotypering		Hegemonie op sprint/sprintelite (4/7)		

In het schema is zichtbaar dat ‘ras’ en ‘huidskleur’ nog expliciet voor komen en gelden voor de groep ‘Amerikanen’. Meer dan de helft van de artikelen deze jaargang verwijzen naar de zwarte huidskleur van deze groep. Bovendien hebben vier artikelen een afbeelding waarop huidskleur pregnant zichtbaar is. In twee van de vier gevallen werd huidskleur ook expliciet vermeld. In meer dan de helft van de artikelen is de stereotypering overduidelijk verbonden met de zwarte huidskleur (van de Amerikanen). ‘Terwijl hij een jarenlange hegemonie van Amerikaanse negers op formidabele wijze doorbroken had, kon er geen lachje vanaf’, meldt bijvoorbeeld het NRC Handelsblad.⁶⁹ ‘Het fabeltje van de onverslaanbare donkere Amerikaanse schichten was allang uit.’ (...) De Amerikanen wisten dat hun sprintelite niet meer van de kracht van voorgaande jaren was.’⁷⁰ In 1948 zagen we dat de stereotypering werd gekoppeld aan een ‘ras’ met een zwarte huidskleur. In 1960 werd de stereotypering gekoppeld aan een groep met een bepaalde afkomst, namelijk aan de Amerikanen. Deze jaargang wordt duidelijk dat de stereotypering voor ‘zwarte Amerikanen’ geldt. De stereotypering wordt ook aan iets nieuws gekoppeld. De zwarte sprintelite bezit ook ‘natuurlijke aanleg’, hetgeen valt onder het element ‘erfelijkheid’.

⁶⁸ Voor de overige artikelen zie bijlage 3.

⁶⁹ ‘Sprinter Borsov niet geïmponeerd door goud, *NRC Handelsblad* (02-09-1972)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=lennox+miller&coll=ddd&maxperpage=50&page=4&sortfield=date&identifier=KBNRC01%3A000031481%3A0100&resultsidentifier=KBNRC01%3A000031481%3A0100> [geraadpleegd op 09-08-2016]

⁷⁰ ‘Valeri Borsov gebruikt 90%’, *De Tijd: dagblad voor Nederland* (02-09-1972)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=valeri+borsov&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A011236175%3A0131&resultsidentifier=ddd%3A011236175%3A0131> [geraadpleegd op 09-08-2016]

De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 1968 in Mexico-Stad

Bij de vrouwen heeft geen stap van twaalf jaar plaatsgevonden. De reden hiervoor is dat de berichtgeving omtrent Renate Stecher (1972) niet volstaat als casus. In de database van delpher zijn voor 1972 weinig artikelen te vinden. Bovendien is de berichtgeving te kort en droog in vergelijking met wat we hebben gezien. Hetzelfde geldt voor de berichtgeving over de winst van Annegret Richter in 1976. Het zou kunnen dat er sprake is van een gender-verschil in het feit dat de berichtgeving over de mannensprint als relevanter wordt beschouwd dan de berichtgeving over de vrouwensprint. Mijn keuze is gevallen op het jaar 1968 toen Wyomia Tyus het goud won op de Olympische honderd meter sprint te Mexico-Stad. Haar landgenoot Ferrell pakte het zilver en het brons ging naar de Poolse Szewinska. Tyus verbeterde het wereldrecord tot 11,0 seconden. Tevens was zij de eerste vrouw die haar olympische titel op honderd meter wist te prolongeren.

In de database van delpher zijn negen artikelen te vinden over de finale van deze jaargang. De selectie is soortgelijk aan de jaargang van 1972. Er is gekozen voor een artikel uit het *Nieuwsblad van het Noorden*⁷¹ waar ik overduidelijk zie dat ‘ras’ aanwezig is, en een ‘neutraler’ artikel uit het *Algemeen Handelsblad*⁷² waarin het niet voor komt. Bovendien zijn dit twee van de wat langere artikelen waarin meer partijen dan enkel Tyus aangehaald worden.

De auteur van het artikel uit het *Nieuwsblad van het Noorden* meldt dat Tyus haar tegenstanders in recordtijd versloeg. ‘Wyomia Tyus heeft met groot machtsvertoon haar Olympische titel op de 100 meter dames verdedigd. De 23-jarige Amerikaanse negerin, die in de series en halve finales veruit de beste indruk had gemaakt, zette haar tweede titel de nodige luister bij door tevens met 11.- seconden een nieuw wereldrecord te vestigen.’ De overige atleten en hun behaalde plaatsen worden benoemd, vervolgens sluit het artikel. Het artikel bevat een afbeelding waarop huidskleurverschil pregnant zichtbaar is.

De auteur van het artikel in het *Algemeen Handelsblad* spreekt over de prolongatie en de wereldrecordtijd van Tyus. Het narratief gaat kort in op de valse starts en geeft hierna een overzicht over de loop van het honderd meter sprintonderdeel dit jaar. Allereerst worden de halve finales behandeld en hierna de finales zelf. ‘Voor de tweede achtereenvolgende maal is de Amerikaanse Wyoma Tyus winnares van de gouden medaille op de 100 meter geworden. In een bijzonder nerveuze finale, die door twee valse starts was voorafgegaan liep ze een wereldrecordtijd van 11 seconden. Hiermee bleef zij onbereikbaar voor haar landgenote Ferrell en de Poolse Kirszenstein, die er dus toch in slaagde een volledig Amerikaanse suprematie op dit nummer te doorbreken. De atleten worden aangeduid met het land waar zij

⁷¹ Wyomia Tyus raast in recordtijd naar Olympisch goud, *Nieuwsblad van het Noorden* (16-10-1968) <http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A011022126%3Ampg21%3Aa0280&resultsidentifier=ddd%3A011022126%3Ampg21%3Aa0280> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁷² ‘Wyoma Tyus legde goud op goud in 100m sprint’, *Algemeen Handelsblad* (16-10-1968) <http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=KBNRC01%3A000035705%3Ampg21%3Aa0182&resultsidentifier=KBNRC01%3A000035705%3Ampg21%3Aa0182> [geraadpleegd op 09-08-2016].

voor uitkomen. Ook dit artikel bevat een afbeelding waarop de huidskleur van Tyus zichtbaar is.

Uit de case-artikelen wordt duidelijk dat er deze jaargang geen sprake is van generalisaties of andere competitieve partijen. De media schrijft over een sprintstrijd enkel tussen de participerende atleten. De aanduidingen hebben niet geleid tot nieuwe categorisaties. Weer is uit alle artikelen deze jaargang geturfd hoe vaak de individuele atleten per ‘categorisatie’ zijn aangeduid door de media⁷³:

	Tyus	Ferrell	Szewinska	Boyle	Bailes	Cheng	Cobián
Ras/etniciteit	Negerin (3/9)						
Huidskleur	Zwart (Negerin) (3/9)						
Nationaliteit	Amerikaans	Amerikaans	Pools	Australisch	Amerikaans	Taiwan	Cuba
Fysiek							
Mentaal							
Metafoor	Vliegt (1/9)						
Herkomst							
Zichtbaarheid	(5/9)			(4/9)			
Gender							
Erfelijkheid							

Hoewel relatief minder dan in andere jaargangen wordt ‘ras’ nog expliciet genoemd in een derde van de artikelen deze jaargang. In een derde van de artikelen wordt Tyus aangeduid als ‘negerin’ waardoor ook haar huidskleur wordt verduidelijkt. In meer dan de helft van de artikelen is dit ook zichtbaar. Bij twee van de vijf artikelen werd zij als ‘negerin’ aangeduid en was er ook een afbeelding waarop huidskleur zichtbaar was. Er is wederom overduidelijk sprake van *Whiteness*.

⁷³ voor de overige artikelen zie bijlage 3.

De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1984 in Los Angeles

Bij de Olympische Spelen van Los Angeles wist de Amerikaan Carl Lewis de prestatie van zijn landgenoot Jesse Owens op de Spelen van '36 te evenaren door vier gouden medailles te winnen. Lewis was zeker geen onbekende, hij had op de wereldkampioenschappen van Helsinki drie titels veroverd. In de 100 meter sprintfinale streed hij tegen zijn landgenoot Sam Graddy, Ben Johnson (Canada), Brown (V.S.), de Brit McFarlane, Stewart uit Jamaica, Reid (Groot-Brittannië) en Tony Sharpe uit Canada.

Hoewel LexisNexis een database beheert van krantenartikelen vanaf de jaren 1980 zijn er geen artikelen over Lewis' sprintfinale van 1984 te vinden. In de database van Delpher waren daarentegen negen artikelen te vinden. Twee case-artikelen zijn geselecteerd, een uit de *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland*⁷⁴ en een artikel uit het *Limburgs dagblad*⁷⁵. Bij de jaargang van 1972 zagen we een nieuw element voorkomen, namelijk 'erfelijkheid'. Beide case-artikelen deze jaargang maken een verwijzing naar dit aspect. Het artikel uit het *Limburgs dagblad* is qua narratief exemplarisch voor deze jaargang.

'Carl Lewis geeft perfecte demonstratie op 100 meter' luidt de titel van het artikel uit de *Leeuwarder courant*. Het artikel vermeldt de wens van Lewis om Jesse Owens te evenaren of verbeteren. Vervolgens wordt geschreven over de show na de winst op de honderd meter. Lewis liep een ereronde met de Amerikaanse vlag. Competitief gezien strijdt Lewis naast de tegenstanders op de baan met Owens om de eretitel grootste atleet aller tijden, maar ook met eerdere recordhouders: 'De sprintfinale, die voor Carl Lewis de weg moest openen, naar het legendarische record van Jesse Owens, bracht hem toch niet in tweeërlei opzicht de voldoening die hij nastreeft. Want met zijn tijd van 9,99 die glanzend afstak tegen die van de rest van het veld, bleef Lewis zeshonderdste van een seconde verwijderd van het wereldrecord dat sinds vorig jaar op naam staat van Calvin Smith. Met die score bleef het enfant terrible ook vierhonderdste boven het olympisch record van Jim Hines, die in 1968 als laatste de sprintovermacht van de Verenigde Staten met goud bekroonde.' De media maken opmerkelijk veel verwijzingen naar Lewis als individu: 'de alleskunner', 'het enfant terrible', 'een computer'. Ook wordt ingegaan op zijn natuurtalent, iets waarmee hij is geboren en dus erfelijkheid: 'Het natuurtalent, gekweekt door zijn ouders en gepolijst door Tom Tellez'. Tot slot komt Tellez aan het woord die Lewis metaforisch karakteriseert als 'computer': 'Als je hem goed programmeert komt er een perfect produkt uit.'

⁷⁴ 'Carl Lewis geeft perfecte demonstratie op 100 meter', *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (06-08-1984)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010565495%3Ampeg21%3Aa0213&resultsidentifier=ddd%3A010565495%3Ampeg21%3Aa0213> [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁷⁵ "Superstar" opent met succes jacht op legendarisch record Jesse Owens: Lewis, het fenomeen', *Limburgs Dagblad* (06-08-1984)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010593341%3Ampeg21%3Aa0265&resultsidentifier=ddd%3A010593341%3Ampeg21%3Aa0265> [geraadpleegd op 09-08-2016].

“Superstar’ opent met succes jacht op legendarisch record Jesse Owens: Lewis, het fenomeen’ is de titel van het tweede case-artikel uit het *Limburgs dagblad*. Het narratief begint met Lewis’ showtje met het Amerikaanse publiek na zijn winst. Hierna haalt de auteur het gebruikelijke narratief aan dat Lewis de records niet in handen heeft. In dit artikel wordt een nieuwe term gebruikt die ik niet eerder in de berichtgeving heb voor zien komen. Carl Lewis wordt aangeduid als ‘ras-atleet’. Na wikken en wegen wordt deze aanduiding onder erfelijkheid geplaatst want ik denk dat het een ‘van nature aangelegde’ atleet betekent. Tot slot is het woord aan Sam Graddy, van te voren gezien als bedreiging voor Lewis. ‘Weliswaar kwam Sam Graddy een fractie eerder uit de startblokken, “maar na zo’n 40 meter”, begreep de pas 20-jarige winnaar van het zilver toen al, “zag ik vanuit m’n ooghoek Lewis rechts naast me en wist ik dat ik verslagen was”.’

Uit de case-artikelen is gebleken dat naast de deelnemers op de baan Lewis ook strijdt met Owens om diens prestatie en Hines en Smith om het Olympisch- en wereldrecord honderd meter sprint.

Lewis	Owens	Hines	Smith
Wil ‘de grootste atleet aller tijden’ worden	Door de media neergezet als legende die in 1936 vier gouden medailles won	Die in 1968 als laatste de sprintovermacht van de Verenigde Staten bekroonde	Amerikaan die het wereldrecord in handen heeft

Wederom is uit alle artikelen deze jaargang geturfd hoe vaak de media atleten aanduiden volgens de eerder geconstrueerde elementen⁷⁶:

	Lewis	Graddy	Johnson	Brown
Ras/ethniciteit				
Huidskleur				
Nationaliteit	Amerikaans	Amerikaans	Canadees	Amerikaans
Fysiek				
Mentaal	Zelfvertrouwen (5/9)			
Metafoor	Raket (1/9) Computer (1/9) Superman 3 (1/9) Super-atleet (2/9) (5/9)			
Herkomst				
Zichtbaarheid	(8/9)			
Gender				
Erfelijkheid	Natuur talent (2/9) Ras-atleet (1/9)			

De stereotypering geldend voor de ‘zwarte Amerikanen’ staat in deze berichtgeving los van huidskleur en komt in mindere mate voor (‘Jim Hines, die in 1968 als laatste de sprintovermacht van de Verenigde Staten met goud bekroonde.’). Uit de case-artikelen en het schema valt te constateren dat ‘ras in de vorm van huidskleur niet langer benoemd wordt. In de vele verwijzingen naar Lewis’ zelfvertrouwen en de metaforische verwijzingen zie ik geen

⁷⁶ Voor de overige artikelen zie bijlage 4.

patroon, slechts geldend voor een individu. Opmerkelijk is het hoge gehalte van 'zichtbaarheid'. In eerdere jaargangen kwam het voor dat ongeveer de helft van de artikelen een afbeelding bevat. Deze jaargang bevat acht van de negen artikelen een afbeelding. Hierop is enkel Lewis geportretteerd en is zijn (zwarte) huidskleur openlijk zichtbaar. In een derde van de artikelen wordt verwezen naar 'erfelijkheid' in de zin van aangeboren bekwaamheid.

De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 1984 in Los Angeles

Bij de honderd meter vrouwensprint van 1984 was de Amerikaanse Evelyn Ashford de snelste, tweede werd haar landgenote Alice Brown en derde eindigde Marlene Ottey die uit kwam voor Jamaica. Net als bij Carl Lewis was er in de database van LexisNexis niets te vinden over de mediaberichtgeving rondom de Olympische Spelen van 1984. Delpher biedt zes geschikte artikelen. Veel van deze artikelen zijn onderdeel van één langer artikel waarin ook de prestaties van Carl Lewis en de Amerikaanse hordeloper Edwin Moses worden behandeld. Voor de analyse is gekozen voor een artikel uit het *Nieuwsblad van het Noorden*⁷⁷ en een uit *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad*⁷⁸. Beide artikelen zijn typerend: Ashford's prestatie wordt uitgelicht binnen een narratief dat ook de prestaties van Lewis of Moses behandelt. Omdat zichtbaarheid zo'n grote rol speelde bij Lewis is gekozen voor een artikel met en een artikel zonder afbeelding.

‘Lewis op eenzame hoogte’ is de titel van het artikel uit het *Nieuwsblad van het Noorden*. In veel van de artikelen deze jaargang is het narratief hetzelfde: Ashford heeft na een lange weg van blessureleed en de boycot van de Olympische Spelen in Moskou 1980 nu eindelijk haar welverdiende medaille gehaald. ‘Op de kortste sprintafstand toonde Evelyn Ashford zich een dag later de evenknie van Lewis bij de vrouwen. Na een lijdensweg vol blessures, met als trieste hoogtepunt een spierscheuring vorig jaar in de WK-finale in Helsinki, zag de Amerikaanse haar doorzettingsvermogen eindelijk met goud beloond.’ De auteur sluit met het vermelden van een emotionele uitbarsting van Ashford. Er is een afbeelding bijgevoegd waar de zwarte huidskleur van Ashford en Brown zichtbaar is.

Het tweede case-artikel begint als volgt: ‘Een andere superster werd eerder op de avond bejubeld door de 92.000 toeschouwers.’ Kort wordt er ingegaan op het ongeloof bij Ashford dat ze de sprint won, haar lange blessureleed en de boycot van 1980. Volgens haar eigen woorden wilde ze per se Olympisch kampioen worden en in de voetsporen treden van Wilma Rudolph, ‘de legendarische kampioene van 1960’. De emotionele uitbraak kwam vanwege het realiseren van Ashfords dromen: ‘Ik wilde het wereldrecord. Dat heb ik. Ik wilde een Olympische titel en die heb ik nu ook.’

Uit de case-artikelen blijkt dat bij de honderd meter vrouwensprint van 1984 geen andere partijen strijden dan de participerende atleten. Alweer is uit alle artikelen deze jaargang geturfd hoe vaak de media spreken over of verwijzen naar de geconstrueerde elementen binnen het schema:⁷⁹

⁷⁷ ‘Lewis op eenzame hoogte’, *Nieuwsblad van het Noorden* (06-08-1984)

http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+_gte_+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+_lte_+%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A011011116%3Ampeg21%3Aa0218&resultsidentifier=ddd%3A011011116%3Ampeg21%3Aa0218 [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁷⁸ Kees Kooman, ‘Edwin Moses’ oneindige zegetocht’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (06-08-1984)

http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Evelyn+Ashford%29&cql%5B%5D=%28date+_gte_+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+_lte_+%2212-08-1984%22%29&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A010961786%3Ampeg21%3Aa0295&resultsidentifier=ddd%3A010961786%3Ampeg21%3Aa0295 [geraadpleegd op 09-08-2016].

⁷⁹ voor de overige artikelen zie bijlage 4.

	Ashford	Brown	Ottey
Ras/ethniciteit			
Huidskleur			
Nationaliteit	Amerikaans	Amerikaans	Jamaicaans
Fysiek			
Mentaal	Doorzettingsvermogen (1/6)		
Metafoor	Superster (1/6)		
Herkomst			
Zichtbaarheid	(3/6)	(3/6)	
Gender			
Erfelijkheid			

‘Ras’ en huidskleur komen niet langer expliciet voor. Naast de stabiele factor ‘nationaliteit’ lijkt er vrij weinig te gebeuren deze jaargang. Hoewel vermeden heb ik toch het gevoel dat huidskleur niet is ‘verdwenen’. In ieder geval bij de helft van de artikelen is het zichtbaar welke huidskleur Ashford en Brown hebben. Plus heb ik zelf het gevoel dat het ook in het narratief schuilt. Het Amerikaanse succes van 1984 komt door winst van Moses, Lewis en Ashford. In vrijwel alle artikelen wordt minimaal één van deze atleten afgebeeld, waarop hun zwarte huidskleur pregnant zichtbaar. Of er nu ook bedoeld wordt op de stereotypering die we eerder hebben gezien is onduidelijk. In ieder geval duidelijk is dat ‘ras’ en huidskleur niet langer benoemd worden.

De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 1996 in Atlanta

De Canadees Donovan Bailey werd Olympisch kampioen op de honderd meter in Atlanta. Hij verbeterde het wereldrecord met 9,84 sec. Het zilver ging naar de Namibiër Frankie Fredericks en het brons naar Ato Boldon uit Trinidad. Delpher volstaat niet langer als database. Alle artikelen zijn afkomstig van LexisNexis. Er zijn tien artikelen te vinden over de finale mannensprint van 1996. Een artikel uit *de Trouw*⁸⁰ en een artikel van het *Algemeen Nederlands Persbureau ANP*⁸¹ zijn geselecteerd als case-artikelen. Deze jaargang is relevant omdat er sprake is van een metonymische verschuiving. De media leggen de nadruk op een ander aspect binnen het geconstrueerde schema dan vorige jaargangen. Het artikel van *de Trouw* beschrijft deze verschuiving in mijn ogen het beste, waar het ANP dan weer exemplarisch is voor het narratief van de meeste artikelen deze jaargang.

Het artikel uit *de Trouw* begint over de uitschakeling van de Brit Linford Christie die na twee valse starts en een hoop commotie de baan moest verlaten. De auteur gaat hierna in op het beroemde dopingschandaal rondom Ben Johnson. De Canadees, geboren in Jamaica, liep een wereldrecord en won het goud. Kort daarna werd hij betrapt op doping. Het Canadese volk keerde zich tegen hem en hij werd in de woorden van de auteur ‘bespot en beschouwd als de Jamaicaan van geboorte’. Ook Bailey is een Canadees van Jamaicaanse herkomst. In vrijwel ieder artikel deze jaargang wordt dan ook de vergelijking gemaakt met Johnson en wordt gerelateerd aan diens erfenis: het wantrouwen van het Canadese volk ten opzichte van atletiek. De Namibiër Fredericks werd volgens de auteur eigenlijk gezien als favoriet en ook Boldon uit Trinidad werd gevreesd. Dan gaat de auteur in op wat ik beschouw als de meest relevante passage deze jaargang. De auteur generaliseert en spreekt in groepen: ‘Caribisch bloed in de aderen schijnt dit decennium de voorwaarde te zijn om op de sprint te overheersen. Altijd waren het de Amerikanen geweest die op de kortste afstanden overheersten. De zwarte Amerikanen, wiens voorvaders uit Afrika stammen en werden gehard onder het juk van slavernij. Zij beheersten de olympische geschiedenis, met achttien titels, dertien tweede plaatsen en vijf maal brons. Slechts in 1928, ’76 en ’80 (boycot) stond er geen Amerikaan op het rostrum; in Atlanta bleek de vierde plaats voor Mitchel het hoogst bereikbare. Daarmee werd de olympische finale een herhaling van de WK in Gothenburg, toen respectievelijk de Bailey, Surin en Boldon maling hadden aan tradities.’ De auteur sluit zijn narratief door dieper in te gaan op de uitschakeling van Christie.

Het andere case-artikel begint als volgt: ‘Hoe kon het anders, de eerste vraag aan Donovan Bailey ging over Ben Johnson. Beide atleten zijn Canadees met Jamaicaans bloed. Beiden explodeerden naar de olympische titel op de 100 meter, beiden in een wereldrecord’. Wat volgt is de vermelding van Johnsons dopingschandaal en de last die Bailey hierdoor ervaart. Hierna beschrijft de auteur uitvoerig de race tussen Bailey en zijn tegenstanders. Nu komt een belangrijke passage aan bod: ‘De 28-jarige Bailey is eens te meer het bewijs van de kwaliteit van de Jamaicaanse sprint. Want mocht hij dan wel voor Canada goud halen, eigenlijk is hij Caribier.’ Ook bij Ato Boldon uit Trinidad wordt verwezen naar een genealogische herkomst uit Jamaica: “Ik ben geboren op Trinidad, maar mijn moeder is

⁸⁰ Rob Velthuis, ‘Christie: ik ben uitgeschakeld door een volstrekt willekeurige regel’, *de Trouw* (29-07-1996).

⁸¹ Vissers, ‘Bailey doet Johnson vergeten’, *Algemeen Nederlands persbureau ANP* (28-07-1996).

Jamaicaanse. Ik heb dus van alles het beste in me.” Ook deze auteur sluit zijn narratief met het vermelden van de valse starts.

Uit de case-artikelen komt naar voren dat de sprintstrijd niet enkel een strijd is tussen de participerende atleten, maar ook een strijd om de sprinthegeemonie in het algemeen. Deze strijd gaat tussen de ‘Caribiërs’ en de ‘zwarte Amerikanen’. Aan beide groepen worden enkele eigenschappen verbonden:

Caribiërs zoals Bailey, Surin en Boldon	De (zwarte) Amerikanen
-Caribisch bloed in de aderen -Dit decennium sprint-overheersing/hegemonie en dus maling aan traditie	-Zwarte huidskleur -Voorvaderen uit Afrika (slavernij, genetisch gehard) -Traditioneel de hegemonie op de honderd meter sprint van de Olympische Spelen

De stereotypering van de zwarte Amerikanen als beste sprinters wordt nu toegeschreven aan de Caribiërs. Deze jaargang spelen de elementen ‘erfelijkheid’ en ‘herkomst’ een rol. Bij de zwarte Amerikanen wordt verwezen naar hun Afrikaanse herkomst en de genetische harding door de slavernij. De Caribische herkomst staat gelijk aan genetische aanleg voor de sprint. Het sprinten zit groepen met een bepaalde herkomst ‘in de genen’. Dit zie je ook bij het tweede case-artikel: ‘De 28-jarige Bailey is eens te meer het bewijs van de kwaliteit van de Jamaicaanse sprint. Want mocht hij dan wel voor Canada goud halen, eigenlijk is hij Caribier.’ In tegenstelling tot bij de Caribiërs wordt bij de zwarte Amerikanen wél hun huidskleur vermeld. Bij beide groepen wordt verwezen naar ‘bloed’ en ‘genen’ waaraan erfelijk overdraagbare sprintbekwaamheid aan verbonden wordt.

Andermaal is uit alle artikelen deze jaargang geturfd hoe vaak de auteurs de verschillende competitieve partijen aanduiden op de eerder geconstrueerde aspecten.⁸² Het schema van deze jaargang is te zien op de volgende pagina.

⁸² Voor de overige artikelen zie bijlage 5.

	Bailey	Fredericks	Boldon	Mitchell	Marsh	Linford Christie
Ras/etniciteit						
Huidskleur	Zwart (1/10)					
Nationaliteit	Canada	Namibië	Trinidad	Amerikaan	Amerikaan	Brit
Fysiek	Vergelijking Ben Johnson (5/10) Lelijke looptijl door handicap (4/10)	Mooie stijl (1/10)				
Mentaal	Mentaal sterk (2/10)	Rustig (3/10)	Mentaal zwak (4/10)			
Metafoor	Roofdier (1/10) Geweld (1/10) Dronkeman (1/10)					
Herkomst	Jamaica (8/10)		Jamaica (2/10)			Jamaica (2/10)
Zichtbaarheid ⁸³	(4/10)	(2/10)	(2/10)	(1/10)	(1/10)	(1/10)
Gender						
Erfelijkheid	Caribisch bloed (2/10) +Jamaicaans (8/10)		Jamaicaanse moeder (2/10)			

Allereerst constateerde ik eerder al dat twee elementen met elkaar in verband worden gebracht en op hetzelfde doelen, namelijk erfelijkheid en herkomst (in dit geval het land waar Bailey is geboren). Het sprinten zit groepen met een bepaalde herkomst in het ‘bloed’ en de ‘genen’. Eerst waren dit de zwarte Amerikanen, nu zijn het de Caribiërs.

Een tweede constatering die is de benoeming van de zwarte huidskleur van de Amerikanen maar niet die van de Caribiërs, terwijl veruit het grootste deel van de bevolking van die eilanden een zwarte huidskleur heeft. Hier zit in mijn ogen de metonymische verschuiving. Bij de Amerikanen zie je dat ‘huidskleur, herkomst en erfelijkheid’ als verschillende aspecten gecombineerd leiden tot de stereotypering van beste sprinters. Nu zijn het de Caribiërs die enkel in verband worden gebracht met ‘erfelijkheid en herkomst’. De media spreken over precies dezelfde stereotypering maar koppelen één component los, namelijk huidskleur. Dit is volgens het discours onbespreekbaar geworden, wat te zien is in de schema’s van eerdere jaargangen en deze jaargang. In plaats hiervan zie je dat deze jaargang opmerkelijk veel wordt verwezen naar het geboorteland van Bailey, namelijk Jamaica. De media spreken over hetzelfde principe, maar verhullen het in een ander jasje.

⁸³ LexisNexis bevat geen afbeeldingen. Soms kan men aan de toevoeging GRAPHIC aflezen dat er een afbeelding was opgenomen bij het oorspronkelijke artikel. Maar het ontbreken van deze toevoeging betekent niet dat er geen afbeelding was. Een gebrek aan tijd heeft er voor gezorgd dat het niet mogelijk is geweest alle oorspronkelijke artikelen op te vragen bij de desbetreffende kranten. Vanwege de kwaliteit van kranten in 1996 ga ik er vanuit dat huidskleur altijd pregnant zichtbaar is. Indien er een onderschrift is bijgevoegd wat duidelijk maakt wat op de oorspronkelijke afbeelding is afgebeeld zal ik het artikel turven op ‘zichtbaarheid’.

De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 1996 in Atlanta

Bij de honderd meter vrouwensprint in Atlanta 1996 was er sprake van finishfoto's om de verdeling van de eerste en tweede plaats te bepalen. De Amerikaanse Devers won het goud. Het zilver ging naar de Jamaicaanse Ottey en het brons naar de Amerikaanse Torrence. De database van LexisNexis biedt zeven geschikte artikelen. Zij delen veelal hetzelfde narratief en zijn in mijn ogen 'heel neutraal', 'ras' lijkt volledig te zijn verdwenen. Er is gekozen voor een artikel uit *het Parool*⁸⁴ en een uit *de Volkskrant*⁸⁵. In deze artikelen worden meerdere partijen aangehaald dan enkel Devers.

Het artikel uit *het Parool* is betiteld als 'Devers weer gelukkigste op 100 meter'. De auteur begint met het opmerkelijke fenomeen dat Devers voor de derde maal een Jamaicaanse atlete versloeg waarbij een finishfoto te pas moest komen. Het artikel gaat verder over de gelijktijdige finish van Devers en Ottey. Hierna wordt een link gelegd tussen Devers en Wyomia Tyus: 'Gail Devers werd de tweede vrouw in de geschiedenis van de Olympische Spelen die haar sprinttitel prolongeerde. Ze trad in de voetsporen van Wyomia Tyus, ook een Amerikaanse, die zowel in 1964 als 1968 de snelste was.' De auteur sluit door de bedroefde Ottey aan het woord te laten.

Het andere case-artikel is afkomstig uit *de Volkskrant*. De auteur begint met de Amerikaanse rivalen Torrence en Devers die 'weer vrienden' zijn. Bij de Olympische Spelen van Barcelona in 1992 had Torrence haar rivalen, waaronder Devers, beschuldigd van dopinggebruik. Hierna gaat het artikel verder over de fotofinish van Devers en Ottey en de kwestie of het de borst of het hoofd doorslaggevend is. Vervolgens wordt gesproken over de ziekte van Graves die Devers heeft overwonnen. Tot slot wordt ze wederom vergeleken met Tyus, beide hebben ze hun titel op de honderd meter sprint geprolonged.

De case-artikelen spreken niet over andere competitieve partijen dan de deelnemende atleten. Wederom is uit alle artikelen deze jaargang geturfd hoe vaak auteurs de door mij eerder geconstrueerde aspecten vermelden.⁸⁶ Dit schema is te zien op de volgende pagina.

⁸⁴ Arthur de Boer, 'Devers weer gelukkigste op 100 meter', *Het Parool* (29-07-1996).

⁸⁵ Jaap Visser, 'Devers als lazarus uit het graf opgestaan', *de Volkskrant* (29-07-1996).

⁸⁶ Voor de overige artikelen zie bijlage 5.

	Devers	Ottey	Torrence
Ras/etniciteit			
Huidskleur			
Nationaliteit	Amerikaans	Jamaicaans	Amerikaans
Fysiek	Klein (1/7) Gespierd (1/7) Rap en krachtig (1/7)		
Mentaal	Meest stressbestendig (1/7)	Opmerkelijk snel berust (2/7)	Gewijzigde attitude (3/7)
Metafoor			
Herkomst			
Zichtbaarheid	(3/7)	(2/7)	
Gender			
Erfelijkheid			

Zoals ook uit het schema blijkt lijken de artikelen over de vrouwensprint deze jaargang volledig ‘neutraal’. Er wordt niet gegeneraliseerd waardoor er geen stereotyperingen in voor komen. Nergens wordt ‘ras’ of huidskleur nog expliciet in de tekst vermeld.

De honderd meter mannensprint tijdens de Olympische Spelen van 2008 in Peking

Usain Bolt won de honderd meter sprint in 2008 met een wereldrecordtijd van 9,69 seconden. Dit was het eerste Olympisch goud voor Jamaica. Een dag later verdeelden drie Jamaicaanse vrouwen alle medailles. De prestaties van Jamaica in het algemeen zijn terug te zien in de media. Bij veel van de krantenberichten is er sprake van ‘overlap’ en werden zowel de finaleresultaten van de mannen als de vrouwen behandeld. Bij de mannensprint van 1996 zagen we dat ‘ras’ in de vorm van huidskleur verdwenen is. In plaats hiervan werd de nadruk gelegd op erfelijkheid. Daar is ook deze jaargang sprake van. Twee artikelen die dit aantonen zijn geselecteerd als case-artikelen. Het eerste artikel is afkomstig van *nrc.next*⁸⁷ en het tweede uit het *Limburgs Dagblad*.⁸⁸

Het artikel van *nrc.next* begint over de uitzonderlijke prestatie van Bolt en dat niemand hem openlijk van doping verdenkt. ‘Op de discipline met een in dat opzicht bedenkelijke reputatie, heeft Bolt de aura van een schone sporter. Die uitstraling dankt hij aan zijn lichaamsbouw en zijn achtergrond. Door zijn lengte oogt hij niet als een gedrogeerde sprinter en zijn voorgeschiedenis geeft Bolt het voordeel van de twijfel. Hij was op jonge leeftijd al zo goed, dat hem een grote sportieve toekomst werd voorspeld.’ Dit is in mijn ogen een duidelijke verwijzing naar het (natuur)talent van Bolt. Het artikel gaat verder in op doping. Verdenkingen van doping worden toegewezen aan Jamaicanen die een link hebben met de Verenigde Staten. Elliott, de teamdokter van de Jamaicaanse ploeg en in zijn land verantwoordelijk voor het antidopingprogramma, daagde iedere twijfelaar uit het testprogramma te komen toetsen. Vervolgens wordt er weer een verwijzing gemaakt naar Bolts talent, binnen een groter plaatje van de Jamaicaanse sprint: ‘Bolt heet een product te zijn van de Jamaicaanse sprintcultuur, waarin kinderen rond hun twaalfde worden gescout bij de nationale Highschoolkampioenschappen, waarnaar jaarlijks zo’n 30.000 mensen komen kijken. De grootste talenten worden vervolgens ondergebracht in het opleidingsprogramma van de atletiekbond. Dat traject heeft Bolt doorlopen.’ Het artikel gaat verder over Bolts onervarenheid op de 100 meter. Het laatste deel van het artikel gaat in op het succes van zowel de mannelijke als de vrouwelijke Jamaicaanse atleten. ‘Het land heeft een grote traditie op atletiek-en loopnummers, maar had tot nu nooit een olympische finale op de 100 meter sprint gewonnen’. Naast het talent van Bolt worden er ook verwijzingen gemaakt naar een andere vorm van erfelijkheid: ‘De verklaringen voor het succes lopen uiteen. Volgens de minister van Sport Olivia Grange lopen de Jamaicanen van nature snel. Die stelling krijgt academische steun van de Jamaicaanse hoogleraar Errol Morrisson, die samen met onderzoekers van de universiteit van Glasgow het Actinen A ontdekte, een ‘snelheidsgen’ dat vooral op Jamaica en in West-Afrika voorkomt.’

Het case-artikel uit het *Limburgs Dagblad* is betiteld als ‘Het geheim van Jamaica’. De ondertitel is ‘Tropisch eiland levert grootste sprintbommen van de wereld’. Het begint meteen met een erfelijke verwijzing: ‘Een zoon van Jamaica had de wereld versted doen staan.’ Vervolgens wordt net als in het andere artikel ingegaan op de vroege opleiding in Jamaica:

⁸⁷ Henk Stouwdam, ‘Met een zoen voor de gouden schoen uit Jamaica; Usain Bolt loopt ontspannen een wereldrecord en krijgt daarna geen enkele vraag over dopinggebruik’, *nrc.next* (18-8-2008).

⁸⁸ ‘Het geheim van Jamaica’, *Limburgs Dagblad* (23-8-2008).

‘Daarna legde hij (Elliott) uit hoe middelbare scholen op Jamaica al vroeg sprinttalenten scouten om ze op te leiden. Er bestaat een scholencompetitie, die eindigt met jeugdkampioenschappen in het nationale stadion van Kingston’. Hierna gaat het artikel in op trainingsfaciliteiten. Tegenover de trainingsfaciliteiten van Jamaica staan die van de Verenigde Staten. ‘Niettemin vertrekken de meeste Jamaicaanse talenten toch met een beurs naar de universiteiten in de Verenigde Staten. Het is de snelste weg uit de armoede waarin ze opgroeien. Bolt en voormalige wereldrecordhouder Asafa Powell hebben er voor gekozen op hun eiland te blijven. Alhoewel ze trainen op gras - de lijnen worden gemaakt door diesel te verbranden - en het krachthok vooral roestige gewichten heeft, is er een groot voordeel: de snelste mannen van de wereld kunnen er rustig over straat. (...) Het heeft ertoe geleid dat Jamaica volgende week voor het eerst zelf een olympisch kampioen op het koningsnummer kan verwelkomen. Ook Ben Johnson (1988), Donovan Bailey (goud in 1996) en Linford Christie (1992) waren Jamaicanen. Nadat ze het eiland hadden verlaten, kwamen ze echter uit voor Canada en Groot-Brittannië.’ Het artikel sluit af met Elliot die het dopingbeleid van Jamaica verdedigt.

Uit de case-artikelen komt naar voren dat deze sprintstrijd niet enkel een strijd is geweest tussen de participerende atleten. De winst van Bolt, de eerste maal dat Jamaica een gouden medaille in ontvangst mocht nemen, is onderdeel van een grotere strijd tussen Jamaica en landen als de Verenigde Staten, Canada en Groot-Brittannië. De landen verschillen in aspecten als doping, trainingsfaciliteiten en talent, zoals hieronder is weergegeven:

Jamaica	Verenigde Staten (en Canada en Groot-Brittannië)
-Niet veel dopinggevallen. Wel verdenking want Jamaica heeft een eigen dopingbeleid, niet internationaal. -Trainingsfaciliteiten: armoedig, maar traditioneel wel goed programma waar op jonge leeftijd het talent wordt benut en ontwikkeld. -Talent: van nature snel, snelheidsgen. Een grote traditie op atletiek- en loopnummers, nu atleten uitkomend voor eigen land en gouden medaille 100 meter.	-Veel dopinggevallen. -Trainingsfaciliteiten: luxer. -Talent: deze landen lokken Jamaicanen (vanwege armoedige situatie) met luxere trainingsfaciliteiten. De Canadezen Ben Johnson en Donovan Bailey en de Brit Christie als voorbeeld, zij zijn Jamaicaan van oorspronkelijke afkomst.

Nogmaals is geturfd uit alle artikelen deze jaargang hoe vaak de atleten per artikel in verband worden gebracht met de door mij geconstrueerde elementen:⁸⁹

	Bolt	Thompson	Dix	Martina	Powell
Ras/ethniciteit					
Huidskleur					
Nationaliteit	Jamaicaan	Trinidad Tobago	VS	Antilliaan	Jamaicaan
Fysiek	-Aan het eind van sprint ingehouden -Pezig -Lengte, kracht en techniek -op de borst slaand (2x) (5/9)				
Mentaal	Zelfbewust, vrolijk, humor (1/9)				
Metafoor	Product van de Jamaicaanse sprintcultuur (2/9)				
Herkomst					
Zichtbaarheid ⁹⁰					
Gender					
Erfelijkheid	-Sprinttalent uit de Cariben -Cadeau van de natuur (2x) -Zoon van Jamaica, dus sprinttalent -Van nature/genetisch snelle Jamaicaan -groot talent (6/9)				

Uit de case-artikelen constateer ik (net als bij de berichtgeving omtrent Bailey in 1996) dat twee aspecten met elkaar te maken hebben, namelijk erfelijkheid en herkomst. Er wordt duidelijk gemaakt dat Jamaicanen het talent bezitten maar dat ze pas een eerste gouden medaille mochten toe-eigenen aan het feit ligt dat ze nog wel eens voor een ander land uitkomen doordat daar betere trainingsfaciliteiten en sociaal- economische uitgangssituaties zijn. Er is sprake van dezelfde stereotypering. Een Jamaicaanse afkomst betekent genetische bekwaamheid voor het sprintonderdeel.

‘Ras/ethniciteit’ en huidskleur zijn expliciet niet aanwezig. Deze jaargang wordt opmerkelijk veel verwezen naar fysieke aspecten van Bolt. Dit lijkt me individueel geldend en ik veronderstel geen patroon of verband. In maar liefst twee derde van alle artikelen wordt een verwijzing gemaakt naar ‘erfelijkheid’.

⁸⁹ Voor de overige artikelen zie bijlage 6.

⁹⁰ Omtrent Bolt kwam de toevoegingen GRAPHIC niet voor in de artikelen, ‘zichtbaarheid’ speelt dan ook geen rol deze jaargang.

De honderd meter vrouwensprint tijdens de Olympische Spelen van 2008 in Peking

Een dag nadat Bolt Olympisch kampioen werd haalde Fraser het goud op de honderd meter sprint voor vrouwen. Ook het zilver en brons was voor Jamaica. Simpson en Stewart finishte in dezelfde tijd van 10,98. In de database van lexisnexis zijn tien artikelen te vinden over de finale van de honderd meter vrouwensprint van 2008 waarvan enkele de mannelijke prestaties ook behandelen. De belangrijkste constatering van afgelopen jaargangen is dat ‘erfelijkheid’ en ‘herkomst’ met elkaar in verband staan en op hetzelfde doelen. Jamaicaanse afkomst staat gelijk aan het bezit van sprinttalent dat daar ‘in de genen zit’. Twee case-artikelen zijn geselecteerd waarin dit is terug te zien.

Het eerste artikel is afkomstig uit *de Trouw*.⁹¹ We zagen bij Bolt al dat een groot deel van het narratief gewijd werd aan doping. Dit artikel is betiteld als ‘Sociale controle op Caribisch eiland houdt de sport puur’. Meteen wordt ingegaan op de samenhang van afkomst en erfelijkheid: ‘De Jamaicaanse kweekvijver werd altijd leeggevist door andere landen. Usain Bolt en Shelly-Ann Fraser zijn de eerste winnaars van de 100 meter onder eigen vlag. Ben Johnson werd er geboren en ook de olympische kampioenen Linford Christie (Groot-Brittannië) en Donovan Bailey (Canada) zijn van Jamaicaanse afkomst.’ Hierna wordt gesproken over de successen die Jamaica wél in het verleden heeft behaald en wordt vermeld dat veel Jamaicaanse sprinters met beurzen naar de Verenigde Staten zijn gelokt. Vervolgens wordt het hedendaagse succes toegelicht: ‘Het gisteren verrassende vrouwentrio Fraser (goud), Sherone Simpson en Kerron Stewart (beiden zilver) traint in Jamaica, net als de drie mannelijke finalisten Bolt (goud), Asafa Powell (5) en Michael Frater (6). Zij profiteren van een oude erfenis: het uit 1910 daterende Champ, het sprintkampioenschap voor scholieren. Aan het evenement doen jaarlijks 2000 atleten mee die lopen voor een uitverkocht stadion. Hardlopen is voor de arme bevolking de goedkoopste vrijetijdsbesteding. Natuurlijk talent wordt op Champ vanaf peuterleeftijd onderkend. Dertig jaar geleden is bovendien een systeem van studiebeurzen ingesteld om de leegloop van talent naar de VS te voorkomen.’ Even later wordt vermeld hoe primitief de trainingsfaciliteiten zijn maar dat Jamaica langzaamaan opbloeit. Het artikel sluit met geruchten over doping. ‘Slechts zelden wordt echter een op Jamaica trainende sprinter betrapt. Als ze al de klos zijn, dan gaat het om sprinters met de VS als trainingsbasis.’ Naar eigen zeggen zorgt de sociale controle en de beslotenheid van het eiland ervoor dat doping niet voor komt.

Het andere case-artikel ‘Ereschavot 100 meter behoort toe aan Jamaica’ komt uit *de Volkskrant*.⁹² Er wordt ingegaan op het volledig Jamaicaanse podium bij de honderd meter vrouwensprint. ‘Nooit eerder bezetten drie vrouwen uit hetzelfde land het podium en zelden vielen de Amerikaanse vrouwen geheel buiten de medailles.’ Verder gaat het artikel over de vreugde die de Jamaicanen voelen na ‘eindelijk, na al die tijd’ goud binnengehaald te hebben. Vervolgens wordt ingegaan op het feit dat Fraser vrij onervaren is en snel is opgekomen. Vervolgens wordt in mildere vorm ‘erfelijkheid’ weergegeven, dat explicieter aanwezig was in het artikel van *de Trouw*: ‘De jonge Fraser blijkt een uitzonderlijk talent dat, net als Bolt, zonder hulp van Amerikanen de wereldtop heeft weten te bereiken.’

⁹¹ Rob Velthuis, ‘Sociale controle op Caribisch eiland houdt sport puur’, *de Trouw* (18-8-2008).

⁹² ‘Ereschavot 100 meter behoort toe aan Jamaica’, *de Volkskrant* (18-08-2008).

Beide case-artikelen geven weer dat deze vrouwensprint niet simpelweg een strijd is tussen de participanten maar tussen Jamaica en de Verenigde Staten. Het eerste artikel spreekt over doping in beide landen, het verschil in trainingsfaciliteiten en de aanwezigheid van talent in Jamaica dat nu niet langer wordt ‘gestolen’ door de VS. Het tweede artikel spreekt hier ook over alleen in een wat mildere en neutrale vorm. Vrijwel hetzelfde schema als bij de mannen geldt ook bij de vrouwen:

Jamaica	Verenigde Staten
-Niet veel dopinggevallen. Wel verdenking want Jamaica heeft een eigen dopingbeleid, niet internationaal. -Trainingsfaciliteiten: armoedig, maar traditioneel wel goed programma waar op jonge leeftijd het talent wordt benut en ontwikkeld. -(natuur)Talent is hier altijd volop aanwezig geweest, wordt nu niet langer ‘gestolen’ door Amerika.	-Wel dopinggevallen onder Jamaicanen die hier trainen. -Trainingsfaciliteiten: luxer. -Talent: een van de landen die Jamaicanen (vanwege armoedige situatie) weglukt met luxere trainingsfaciliteiten. De Canadezen Ben Johnson en Donovan Bailey en de Brit Christie als voorbeeld, zij zijn Jamaicaan van oorspronkelijke afkomst.

Een laatste keer is geturfd uit alle artikelen deze jaargang hoe vaak per artikel de atleten door de media in verband worden gebracht met de door mij geconstrueerde elementen:⁹³

	Fraser	Simpson	Stewart	Williams
Ras/ethniciteit				
Huidskleur				
Nationaliteit	Jamaica	Jamaica	Jamaica	Verenigde Staten
Fysiek				
Mentaal				
Metafoor				
Herkomst				
Zichtbaarheid				
Gender				
Erfelijkheid	-Uitzonderlijk talent -sprinttalent (x2) -van nature snel, snelheidsgen. -uit de Jamaicaanse kweekvijver, natuurlijk talent. (5/10)	-sprinttalent (x2) -van nature snel, snelheidsgen. -uit de Jamaicaanse kweekvijver, natuurlijk talent. (4/10)	-sprinttalent (x2) -van nature snel, snelheidsgen. -uit de Jamaicaanse kweekvijver, natuurlijk talent. (4/10)	

Net als bij Bailey (1996) en bij Bolt (2008) hebben afkomst en erfelijkheid met elkaar te maken, sprinten zit de Jamaicanen ‘in de genen’. Uit de case-artikelen zie je al dat aangeboren talent wordt toegewezen aan de Jamaicaanse afkomst. Uit het overzichtsschema zie je dat de media, naast nationaliteit, enkel verwijzen naar erfelijkheid. Dit gebeurt in ongeveer de helft van alle artikelen.

⁹³ Voor de overige artikelen zie bijlage 6.

Bijlage artikelen

Case-artikelen:

‘Borsov snel zeker van triomf’, *Nieuwsblad van het Noorden* (02-09-1972)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=lennox+miller&coll=ddd&maxperpage=50&page=4&sortfield=date&identifier=ddd%3A011016436%3Ampg21%3Aa0397&resultsidentifier=ddd%3A011016436%3Ampg21%3Aa0397> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Borsov te veel voor Amerikanen’, *De Tijd: dagblad voor Nederland* (05-09-1972)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=valeri+borsov&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A011236177%3Ampg21%3Aa0148&resultsidentifier=ddd%3A011236177%3Ampg21%3Aa0148> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Carl Lewis geeft perfecte demonstratie op 100 meter’, *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (06-08-1984)

http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+_gte_+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+_lte_+%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010565495%3Ampg21%3Aa0213&resultsidentifier=ddd%3A010565495%3Ampg21%3Aa0213 [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Duitser Armin Hary brak Amerikaanse suprematie’, *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (02-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Armin+Hary&page=4&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010615719%3Ampg21%3Aa0152&resultsidentifier=ddd%3A010615719%3Ampg21%3Aa0152> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Ereschavot 100 meter behoort toe aan Jamaica’, *de Volkskrant* (18-08-2008).

‘Goud, zilver en brons voor drie zwarte bliksemschichten’, *Limburgsch dagblad* (02-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A010416080%3Ampg21%3Aa0044&resultsidentifier=ddd%3A010416080%3Ampg21%3Aa0044> [geraadpleegd op 9-8-2016].

Kooman, Kees, ‘Edwin Moses’ oneindige zegetocht’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (06-08-1984)

http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Evelyn+Ashford%29&cql%5B%5D=%28date+_gte_+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+_lte_+%2212-08-1984%22%29&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A010961786%3Ampg21%3Aa0295&resultsidentifier=ddd%3A010961786%3Ampg21%3Aa0295 [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Lewis op eenzame hoogte’, *Nieuwsblad van het Noorden* (06-08-1984)

http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+_gte_+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+_lte_+%2212-08-

[1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A011011116%3Ampg21%3Aa0218&resultsidentifier=ddd%3A011011116%3Ampg21%3Aa0218](http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A011011116%3Ampg21%3Aa0218&resultsidentifier=ddd%3A011011116%3Ampg21%3Aa0218)
[geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Nederlandse vlag aan de hoogste mast, Fanny Blankers is ’s werelds snelste sprintster’, *Nieuwsblad voor het Noorden* (03-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010884655%3Ampg21%3Aa0007&resultsidentifier=ddd%3A010884655%3Ampg21%3Aa0007> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Nieuw Amerikaans loopwonder Wilma Rudolph liep 100 meter in 11 sec.!', *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=2&sortfield=date&identifier=ddd%3A010615720%3Ampg21%3Aa0181&resultsidentifier=ddd%3A010615720%3Ampg21%3Aa0181> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Schuurhof, Jan, ‘Wilma Rudolph snelste vrouw ter wereld’, *de Waarheid* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010471296%3Ampg21%3Aa0073&resultsidentifier=ddd%3A010471296%3Ampg21%3Aa0073> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Spaak, Bob, ‘Nog steeds zijn de negers de snelste sprinters’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (02-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&maxperpage=50&page=1&sortfield=date&identifier=ddd%3A010950084%3Ampg21%3Aa0065&resultsidentifier=ddd%3A010950084%3Ampg21%3Aa0065> [geraadpleegd op 9-8-2016].

Spaak, Bob, ‘t- Rood-wit-blauw aan de hoogste mast; Fanny Blankers werd glansrijk onze eerste Olympisch kampioene’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (03-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010950085%3Ampg21%3Aa0081&resultsidentifier=ddd%3A010950085%3Ampg21%3Aa0081> [geraadpleegd op 09-08-2016].

“Superstar” opent met succes jacht op legendarisch record Jesse Owens: Lewis, het fenomeen’, *Limburgs Dagblad* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010593341%3Ampg21%3Aa0265&resultsidentifier=ddd%3A010593341%3Ampg21%3Aa0265>
[geraadpleegd op 09-08-2016].

Velthuis, Rob, ‘Christie: ik ben uitgeschakeld door een volstrekt willekeurige regel’, *de Trouw* (29-07-1996).

Velthuis, Rob, ‘Sociale controle op Caribisch eiland houdt sport puur’, *de Trouw* (18-8-2008).

Visser, 'Bailey doet Johnson vergeten', *Algemeen Nederlands persbureau ANP* (28-07-1996).

'Wyomia Tyus raast in recordtijd naar Olympisch goud, *Nieuwsblad van het Noorden* (16-10-1968)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A011022126%3Ampeg21%3Aa0280&resultsidentifier=ddd%3A011022126%3Ampeg21%3Aa0280> [geraadpleegd op 09-08-2016].

'Wyoma Tyus legde goud op goud in 100m sprint', *Algemeen Handelsblad* (16-10-1968)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=KBNRC01%3A000035705%3Ampeg21%3Aa0182&resultsidentifier=KBNRC01%3A000035705%3Ampeg21%3Aa0182> [geraadpleegd op 09-08-2016].

'Zwarte dag voor de Amerikanen', *De Telegraaf* (02-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Armin+Hary&page=5&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A110588018%3Ampeg21%3Aa0219&resultsidentifier=ddd%3A110588018%3Ampeg21%3Aa0219> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Bijlage 1: 1948

100m sprint mannen

Overige artikelen:

'De neger Dillard, 'snelste man ter wereld'', *Het Dagblad : uitgave van de Nederlandsche Dagbladpers te Batavia* (02-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A010474700%3Ampeg21%3Aa0030&resultsidentifier=ddd%3A010474700%3Ampeg21%3Aa0030> [geraadpleegd op 09-08-2016].

'Harrison Dillard: snelste ter wereld', *De Nieuwsgier* (02-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=harrison+dillard+&coll=ddd&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A010474700%3Ampeg21%3Aa0030&resultsidentifier=ddd%3A010474700%3Ampeg21%3Aa0030> [geraadpleegd op 09-08-2016].

100m sprint vrouwen

Overige artikelen:

'Een gouden medaille voor Nederland', *De Nieuwsgier* (03-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010474701%3Ampeg21%3Aa0003&resultsidentifier=ddd%3A010474701%3Ampeg21%3Aa0003> [geraadpleegd op 09-08-2016].

'Fanny Blankers en Wim Slikhuis atleten in goud en brons', *De Waarheid* (03-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010850629%3Ampeg21%3Aa0090&resultsidentifier=ddd%3A010850629%3Ampeg21%3Aa0090> [geraadpleegd op 09-08-2016].

'Fanny Blankers-Koen veroverd gouden medaille voor Nederland', *Nieuwe Courant* (03-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=22&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=MMNIOD04%3A000095201%3Ampeg21%3Aa0040&resultsidentifier=MMNIOD04%3A000095201%3Ampeg21%3Aa0040> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Fanny Blankers-Koen werd Olympisch kampioen op de 100 Meter’, *Limburgsch dagblad* (03-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010416081%3Ampeg21%3Aa0039&resultsidentifier=ddd%3A010416081%3Ampeg21%3Aa0039> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Fanny Blankers-Koen zonder strijd sprintkampioene’, *De Tijd: godsdienstig-staatkundig dagblad* (03-08-1948)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=fanny+blankers+koen+&page=21&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A011200867%3Ampeg21%3Aa0075&resultsidentifier=ddd%3A011200867%3Ampeg21%3Aa0075> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Bijlage 2: 1960

100m sprint mannen

Overige artikelen:

‘Armin Hary, 10,2’, *Algemeen Handelsblad* (01-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Armin+Hary&page=4&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=KBNRC01%3A000036153%3Ampeg21%3Aa0120&resultsidentifier=KBNRC01%3A000036153%3Ampeg21%3Aa0120> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘De spanning van de start’, *Algemeen Handelsblad* (02-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Armin+Hary&page=5&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=KBNRC01%3A000036168%3Ampeg21%3Aa0156&resultsidentifier=KBNRC01%3A000036168%3Ampeg21%3Aa0156> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Knock-outs voor atleten uit de Verenigde Staten’, *De Tijd De Maasbode* (02-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Armin+Hary&page=5&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A011238560%3Ampeg21%3Aa0133&resultsidentifier=ddd%3A011238560%3Ampeg21%3Aa0133> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Teleurstellende prestaties van de Amerikaanse atleten’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (02-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Armin+Hary&page=4&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010951142%3Ampeg21%3Aa0268&resultsidentifier=ddd%3A010951142%3Ampeg21%3Aa0268> [geraadpleegd op 09-08-2016].

100m sprint vrouwen

Overige artikelen:

‘Amerika kreeg er wat goud bij, Wilma Rudolph: 100 meter onder de elf seconden?’, *Nieuwsblad van het Noorden* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=2&sortfield=date&identifier=ddd%3A010678567%3Ampeg21%3Aa0246&resultsidentifier=ddd%3A010678567%3Ampeg21%3Aa0246> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Rudolph: geboren atlete’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=2&sortfield=date&identifier=ddd%3A010951143%3Ampeg21%3Aa0230&resultsidentifier=ddd%3A010951143%3Ampeg21%3Aa0230> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Wilma Rudolph, Olympische Kampioene 100 meter’, *Het Nieuws: algemeen dagblad* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010473855%3Ampeg21%3Aa0042&resultsidentifier=ddd%3A010473855%3Ampeg21%3Aa0042> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Wilma Rudolph wint de 100m in 11 seconden (wereldrecord), Henk Visser met 7,66 niet in finale’, *Friese Koerier: onafhankelijk dagblad voor Friesland en aangrenzende gebieden* (03-09-1960)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=2&sortfield=date&identifier=ddd%3A010688345%3Ampeg21%3Aa0147&resultsidentifier=ddd%3A010688345%3Ampeg21%3Aa0147> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Wilma wint sprint’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (03-09-1960)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wilma+Rudolph+&coll=ddd&maxperpage=50&page=2&sortfield=date&identifier=ddd%3A010951143%3Ampg21%3Aa0229&resultsidentifier=ddd%3A010951143%3Ampg21%3Aa0229> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Bijlage 3: 1968 en 1972

100m sprint mannen 1972

Overige artikelen:

‘Borsov onweerstaanbaar’, *Limburgsch dagblad* (02-09-1972)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=valeri+borsov&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010556115%3Ampg21%3Aa0192&resultsidentifier=ddd%3A010556115%3Ampg21%3Aa0192> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Sprinter Borsov niet geïmponeerd door goud, *NRC Handelsblad* (02-09-1972)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=lennox+miller&coll=ddd&maxperpage=50&page=4&sortfield=date&identifier=KBNRC01%3A000031481%3Ampg21%3Aa0100&resultsidentifier=KBNRC01%3A000031481%3Ampg21%3Aa0100> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Sprintgoud voor Borsov’, *de Telegraaf* (02-09-1972)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=valeri+borsov&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A011198121%3Ampg21%3Aa0559&resultsidentifier=ddd%3A011198121%3Ampg21%3Aa0559> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Valeri Borsov verbruikt 90%’, *De Tijd: dagblad voor Nederland* (02-09-1972)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=valeri+borsov&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A011236175%3Ampg21%3Aa0131&resultsidentifier=ddd%3A011236175%3Ampg21%3Aa0131> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Valeri Borsov grijpt Olympische sprinttitel’, *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (02-09-1972)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=valeri+borsov&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&coll=ddd&identifier=ddd%3A010619122%3Ampg21%3Aa0235&resultsidentifier=ddd%3A010619122%3Ampg21%3Aa0235> [geraadpleegd op 09-08-2016].

100m sprint vrouwen 1968

Overige artikelen:

‘Geduld beloond’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (16-10-1968)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010956736%3Ampg21%3Aa0301&resultsidentifier=ddd%3A010956736%3Ampg21%3Aa0301> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Mirna van werkelijke olympische klasse’, *De Telegraaf* (16-10-1968)
<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A011197586%3Ampg21%3Aa0302&resultsidentifier=ddd%3A011197586%3Ampg21%3Aa0302> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Weergaloos’, *De Tijd: dagblad voor Nederland* (16-10-1968)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A011238187%3Ampeg21%3Aa0105&resultsidentifier=ddd%3A011238187%3Ampeg21%3Aa0105> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Wyomia Tyus, wereldrecord.’, *De Waarheid* (16-10-1968)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010373819%3Ampeg21%3Aa0021&resultsidentifier=ddd%3A010373819%3Ampeg21%3Aa0021> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Wyomia Tyus’, *Amigoe di Curacao: Weekblad voor de Curacaosche eilanden* (16-10-1968)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010463647%3Ampeg21%3Aa0146&resultsidentifier=ddd%3A010463647%3Ampeg21%3Aa0146> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Wyomia Tyus’, *Limburgsch dagblad* (17-10-1968)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010538582%3Ampeg21%3Aa0118&resultsidentifier=ddd%3A010538582%3Ampeg21%3Aa0118> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Wyomia Tyus in rekord-tijd naar goud’, *Friese koerier: onafhankelijk dagblad voor Friesland en aangrenzende gebieden* (16-10-1968)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Wyomia+Tyus&coll=ddd&maxperpage=50&page=3&sortfield=date&identifier=ddd%3A010691085%3Ampeg21%3Aa0193&resultsidentifier=ddd%3A010691085%3Ampeg21%3Aa0193> [geraadpleegd op 09-08-2016].

Bijlage 4: 1984

100m sprint mannen

Overige artikelen:

‘Carl Lewis na zege op 100 meter: nog drie te gaan’, *Amigoe* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010643059%3Ampeg21%3Aa0102&resultsidentifier=ddd%3A010643059%3Ampeg21%3Aa0102> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Carl Lewis-show begonnen’, *De Waarheid* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010985213%3Ampeg21%3Aa0119&resultsidentifier=ddd%3A010985213%3Ampeg21%3Aa0119> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Graddy was grootste bedreiging voor Lewis’, *de Telegraaf* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A011205722%3Ampeg21%3Aa0241&resultsidentifier=ddd%3A011205722%3Ampeg21%3Aa0241> [geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Lewis op eenzame hoogte’, *Nieuwsblad van het Noorden* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A011011116%3Ampg21%3Aa0218&resultsidentifier=ddd%3A011011116%3Ampg21%3Aa0218>
[geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Lewis: ‘nog drie te gaan’, *Het Vrije Volk: democratisch-socialistisch dagblad* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2212-08-1984%22%29&page=2&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010961786%3Ampg21%3Aa0188&resultsidentifier=ddd%3A010961786%3Ampg21%3Aa0188>
[geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Moses al tien jaar op eenzame hoogte’, *NRC Handelsblad* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2212-08-1984%22%29&page=3&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=KBNRC01%3A000027452%3Ampg21%3Aa0086&resultsidentifier=KBNRC01%3A000027452%3Ampg21%3Aa0086>
[geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Moses, Lewis en Ashford ongenaakbaar’, *De Waarheid* (07-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Carl+Lewis%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2212-08-1984%22%29&page=3&sortfield=date&maxperpage=50&identifier=ddd%3A010378682%3Ampg21%3Aa0121&resultsidentifier=ddd%3A010378682%3Ampg21%3Aa0121>
[geraadpleegd op 09-08-2016].

100m sprint vrouwen

Overige artikelen:

‘Ashford en Moses completeren succes van de VS’, *Leeuwarder Courant: hoofdblad van Friesland* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Evelyn+Ashford%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2212-08-1984%22%29&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A010565495%3Ampg21%3Aa0213&resultsidentifier=ddd%3A010565495%3Ampg21%3Aa0213>
[geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Moses al tien jaar op eenzame hoogte’, *NRC Handelsblad* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Evelyn+Ashford%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2212-08-1984%22%29&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=KBNRC01%3A000027452%3Ampg21%3Aa0086&resultsidentifier=KBNRC01%3A000027452%3Ampg21%3Aa0086>
[geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Na het goud van Ashford en Moses: Tranendal van louter vreugde’, *De Telegraaf* (06-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=%28Evelyn+Ashford%29&coll=ddd&resultsidentifier=ddd%3A011205723%3Ampg21%3Aa0002&page=1&maxperpage=50&identifier=ddd%3A011205723%3Ampg21%3Aa0002&sortfield=date&cql%5B%5D=%28date+gte+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2212-08-1984%22%29>
[geraadpleegd op 09-08-2016].

‘Tranendal van louter vreugde’, *De Telegraaf* (07-08-1984)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Evelyn+Ashford%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2228-07-1984%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2212-08-1984%22%29&page=1&maxperpage=50&sortfield=date&identifier=ddd%3A110609238%3Ampg21%3Aa0531&resultsidentifier=ddd%3A110609238%3Ampg21%3Aa0531>
[geraadpleegd op 09-08-2016].

Bijlage 5: 1996

100m sprint mannen

Overige artikelen:

Boer, Arthur de, ‘Canadese outsider verrast op sprint’, *Het Parool* (29-07-1996).

Boer, Arthur de, ‘Treurig afscheid Linford Christie’, *Het Parool* (29-07-1996).

‘Donovan Bailey wint 100m sprint met wereldrecord’, *de Stem* (29-07-1996).

Geloven, Frank van, ‘ATLANTA 1996: Goud en wereldrecord 100m. Bailey’, *De Gelderlander* (29-07-1996).

‘Goud voor Holland Acht en nog vijf andere medailles voor Nederland’, *de Trouw* (29-07-1996).

‘Ik ben de lelijkste, maar ook de snelste’, *NRC Handelsblad* (29-07-1996).

Klippus, Hans, ‘Strijd op de 100 meter wordt in kleedkamer beslist’, *NRC Handelsblad* (25-07-1996).

‘OLYMPISCHE SPELEN; Bailey wint in wereldrecordtijd’, *Algemeen Nederlands Persbureau ANP* (28-07-1996).

‘Roeiers maken favorietenrol waar’, *NRC Handelsblad* (29-07-1996).

Velthuis, Rob, ‘Houden Canadezen van een zwarte atleet?’, *Trouw* (27-07-1996).

Visser, Jaap, ‘Briesende Bailey brult en stampet naar goud’, *de Volkskrant* (29-07-1996).

Visser, Jaap, ‘Voor belangen Amerikaanse atleten moet alles wijken’, *de Volkskrant* (26-07-1996).

Wissen, Hans van, 'Een bescheiden atleet met flinke daadkracht', *de Volkskrant* (27-07-1996).

100m sprint vrouwen

Overige artikelen:

'ATLANTA 1996: Goud voor Devers en Harrison', *De Gelderlander* (29-07-1996).

'Christie gediskwalificeert Devers snelste vrouw', *Brabants Dagblad* (29-07-1996).

'Devers en Harrison een gouden paar', *Algemeen Dagblad* (29-07-1996).

'Devers wint 100m vrouwen Harrison spring het verst', *De Stem* (29-07-1996).

'Fotofinish: Devers goud, Ottey zilver', *NRC Handelsblad* (29-07-1996).

Bijlage 6: 2008

100m sprint mannen

Overige artikelen:

'Een cadeau van de natuur', *Limburgs Dagblad* (18-08-2008).

Friele, Robert-Jan, 'Bolt doet wat hij wil', *Dagblad Tubantia/Twentsche Courant* (17-08-2008).

'Met Usain Bolt heeft de sprint weer 'een baasje'; Olympische Spelen Bolt met schijnbaar gemak en record naar sprinttitel, China huilt, Nadal nummer één van de wereld met goud', *NRC Handelsblad* (18-08-2008).

'Usain Bolt in de remmen naar goud', *De Gelderlander* (18-08-2008).

Van Veen, 'Bolt flitst door Vogelnest', *Algemeen Nederlands Persbureau ANP* (17-08-2008).

Van Veen, 'Bolt kan genieten van wereldrecord', *Algemeen Nederlands Persbureau ANP* (16-08-2008).

100m sprint vrouwen

Overige artikelen:

Friele, Robert-Jan, "We hebben helemaal niks te verbergen. Niet overdag, niet 's nachts' – Vroege scouting sleutel van Jamaicaans atletieksucces", *De Gelderlander* (23-08-2008).

'Het geheim van Jamaica', *Limburgs Dagblad* (23-08-2008).

'Jamaicaanse sprintvrouwen worden 1,2 en... 2', *BN/DeStem*, (18-08-2008).

Kaijen, 'China gouddelever, Jamaica sprintland', *Algemeen Nederlands Persbureau ANP* (17-08-2008).

Kaijen, 'Jamaica steelt de show in het Vogelnest', *Algemeen Nederlands Persbureau ANP* (17-08-2008).

Koenekoop, 'Machtige sprint Jamaicaanse Shelly-Ann Fraser', *Algemeen Nederlands Persbureau ANP* (17-08-2008).

Stouwdam, Henk , 'Met een zoen voor de gouden schoen uit Jamaica; Usain Bolt loopt ontspannen een wereldrecord en krijgt daarna geen enkele vraag over dopinggebruik', *nrc.next* (18-8-2008).

'Zes keer goud voor groen en geel', *Leeuwarder Courant* (23-08-2008).